

TRAGIČNI DOGODEK V ŠKOFJI LOKI

Pretekli torek okoli 13. ure je direktor podj. »Merkur« FRANC STREH iz Škofje Loke, Mestni trg 18, nenadoma zaslišal otroški jok, ko je bil ravno v poslovalnici. Takoj je prišel ven in pogledal, kaj je? Na betonskih tleh na dvorišču med hišami je videl dva otroka, ki sta ležala še živa in zelo močno krvavela iz ust. Takoj

je poklical rešilni avtomobil. Ta je oba otroka takoj odpeljal v ljubljansko bolnišnico.

Komisija, ki je prišla na kraj nesreče je ugotovila, da gre za 3 in polletnega IVANA BERNIKA, sina Stanislava in Lidije z Mestnega trga 18 v Škofji Loki, in osemletnega JANEZA FERKA, sina pokojnega Stefana in vdove Anice.

Kako je prišlo do tragičnega dogodka? Kam sta zakonca Bernik oba zaposlena, je tudi tega

dne na oba otroka pazil Anica Ferek. Usodnega dne okoli 13. ure je Ferekova odšla v bližnjo trgovino. Tam se je zadržala okoli 15 minut. V času njene odsotnosti sta otroka iz neznanega vzroka na hodniku splezala na mizo, ki je stala tik ob oknu. Po vsej verjetnosti sta se oba fantka na mizi prerivala, okno se je odprlo in ker sta izgubila ravnotežje, sta oba omahnila v globino sedmih metrov na betonska tla.

Okno, skozi katerega sta padla

otroka, se zelo nalahko zapira le z ležečim zakrivljenim vijakom. Rekonstrukcija je namreč pokazala, če se okna nekdo le malo dotakne, se brž odpre. In tako se je verjetno zgodilo tudi, ko sta se otroka igrala na mizi.

IVAN BERNIK je še istega dne okoli 17. ure težkim poškodbam, ki jih je dobil pri padcu, podlegel, medtem ko bo Janez Ferek verjetno ostal pri življenju, čeprav je še v kritičnem stanju.

MILAN ŽIVKOVIČ

Še trenutek
in Tone se
bo pognal
v globino
Foto Franc Perdan
(Berite reportažo
na 6. strani)

36

KRANJ

12. septembra

1964

14. Huayna Potosi (6094 m)

V nedeljo, 26. julija, vstanemo že zgodaj zjutraj. Treba je pripraviti vso opremo, ki jo bomo vzeli s seboj za naslednje tri tedne. Celo dopoldne pregledujemo stvari, jih urejamo in ponovno pakiramo v vreče. Potem hitimo na kosilo. Točno ob 13. uri pride po nas vojaški kamion in čez eno uro se poslovimo od veleposlanika tovariša Čašula in nekaterih drugih, ki nam zažele obilo uspeha in srečen povratek. Torej, končno cilju naproti!

Preko El Alta de La Paz, naselja na robu altiplana, proti zasneženim vrhovom se pne in vijuga ozka, luknjičava in prašna cesta. Za nekaj trenutkov se ustavimo v rudarskem naselju Milluni na višini 4300 m. Potem nas dobri, močni »Dodge« popelje še više. Pod nami se modri jezero Milluni in v njem se zrcali mogočni Huayna Potosi. Po dveh urah vožnje dosežemo vsi prašni prelaz Zongo, naš današnji cilj. Divje megle se pode preko sedla iz pokrajine Yunges proti altiplanu. Tu, na višini 4700 m, postavimo naše prvo bazno taborišče.

Indijansko pokopališče nad naseljem Milluni — Foto: Tine Mihelič

dosežemo vsak svoj vrh: Ayllaico (5300 m), Pico Fraternidad (5300 m) in Cunatincota (5350 m). Zadovoljni pa tudi pošteno utrujeni se vračamo proti taborišču. Sredi povratka nas dohiti noč. S čelnimi svetilkami si pomagamo preko ledenikov, mimo ledeniških razpok, preko moren in končno še zadnji del poti ob akvaduktu. Pozno zvečer prispemo v taborišče in po majhnem okrepčilu brž zlezemo vsak v svoj šotor in spalno vrečo.

Naslednji dan lenarimo in poležavamo na toplem soncu. Preko nas letajo številna letala izkoriščujoč pri svojem letu nižino sedla. Največ je transportnih letal, ki prevažajo živež za prebivalce La Paza iz bogatejših predelov Bolivije. Proti večeru pa se začnemo pripravljati za vzpon na Huayna Potosi oziroma njen najvišji vrh Caca-Aco.

30. julija dopoldne ob lepem vremenu nastopimo vzpon. Gremo preko jezua in nato nekaj časa ob drugem akvaduktu, dokler nas tuneli ne prisilijo, da zakoračimo v breg. Popoldne dosežemo ledenik, kjer nas ujame megla. Proti večeru, na višini 5300 m, postavimo šotor pod skalnatim grebenom, ki seka ledenik. Štirje se po večerji spravimo v šotor, dva pa si pripravita ležišče kar v skalnatih razpokah. Nihče od nas se ne počuti najbolj udobno, toda na tako bivačenje smo več ali manj navajeni. Poleg tega imamo odlično opremo in mraz nam ne more do živca. Celo noč po malem sneži.

Noč smo še kar nekam dobro prespali in zjutraj se razveselimo sončnih žarkov. Po zajtrku se odpravimo naprej. Počasi, korak za korakom, napredujemo preko snežnih strmin. Velikokrat moramo počivati in loviti sapo. 30., 40., morja

50 korakov, pa nekaj minut počitka! Kjer sneg drži, še gre. Huje je tam, kjer se udara. Pa kljub naporu napredujemo in ob treh popoldne preko zadnje strmine oziroma nekaj več kot sto metrov dolge, strme in ostre snežene opasti dosežemo vrh! Naš prvi šesttisočak! Prvi veliki uspeh! Vsi zadovoljni in srečni si krepko stisnemo roke! Šele tedaj se ozremo naokoli. Kakšna lepota! Na eni strani leži globoko pod nami pusti pa vendar lepi altiplane; le več kot tisoč metrov strma, snežena stena nas loči od njega. Daleč na obzorju se v popoldanskem soncu blešči jezero Titicaca. Na drugi strani nam megle zakrivajo pogled. Toda na levo in desno na desetine in desetine sneženih vrhov, vseh mogočih oblik, ki jih prepredajo divji ledeniki. Vsa »Kraljevska veriga« leži pred nami. Naš trud je obilno poplačan!

Navzdol gre hitreje. Se pred nočjo dosežemo zasilno taborišče in po kratkem postanku takoj nadaljujemo sestop. V temi sestopamo po ledeniku, iščoč sledi prejšnjega dne. Spustimo se kar do akvadukta, kajti to je najbližja pot do baznega taborišča. Vsak meter navzgor nam je odveč. Zato jo sedaj mahujemo kar skozi tunele ne oziraje se na mokroto v čevljih. In ob 11. uri zvečer veselo zabrni kuhar v glavnem taborišču, da nam pogreje toplo, poživljaljočo pijačo.

15. V skupino Condoriri

1. avgusta. Pospravljamo taborišče na prelazu Zongo. Iz Millunija prideta dva študenta, člana C. A. B., ki sta že prejšnji dan prispela s

(Nadaljevanje na 12. str.)

V BOLI- VIJSKE ANDE

Zjutraj je vse belo okrog šotorov. Se vedno po malem sneži. Večino dneva porabimo za urejevanje taborišča in za ogled okolice. Že pri majhnem naporu ali malo hitrejši hoji se močno zadihamo. Pozna se vpliv višine. Sicer se pa niti ne trudimo preveč. Na oni strani taborišča preko ceste so ob veliko skalo prislone, iz kamna zidana in v vrsto postavljena nad vse skromna bivališča delavcev Indijancev, zaposlenih pri bližnji elektrarni. Tu je tudi stalni čuvaj, ki ima na razpolago celo telefon. V soteski preko skale je na pol prazno akumulacijsko jezero, v katero sta speljana dva akvadukta, ki dovajata vodo iz več kilometrov oddaljenih ledeniških jezerc. Eden od teh pelje tik ob našem taborišču. Proti pokrajini Yungas je betonski jez in nekaj sto metrov niže majhna elektrarna, mimo katere pelje cesta nizdol proti vzhodu, v bogatejše, plodovitejše predele Bolivije.

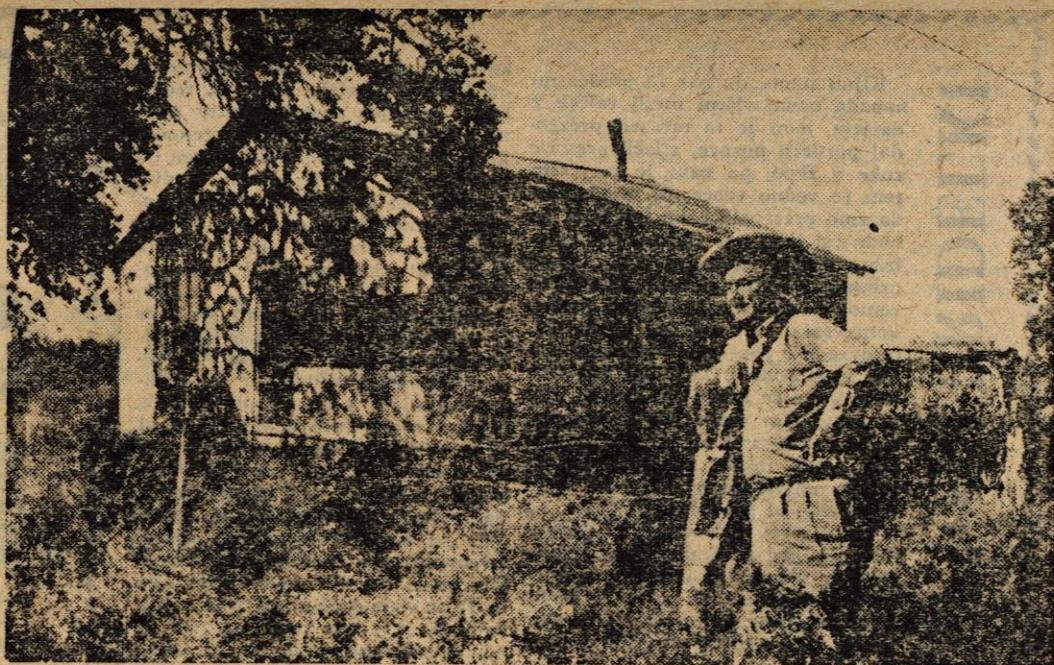
28. julija se odpravimo na prvo turo. Vreme je lepo, sončno. Nekaj časa hodimo ob akvaduktu, ki je na nekaterih mestih drzno speljan preko prepadnih sten. K sreči nihče od nas ne trpi za vrtoglavico! Potem se razdelimo po dva in dva, vsak par na svoj vrh. Mimo ledeniških jezerc od zelenih, modrih do rdečih barv, preko moren in ledenikov pa skalnatih strmin

Pripravljen je odhod - La Paz — Foto: Tine Mihelič

Zvenket denarja... Ne bi se zgodilo prvič, da bi ravno to odločilo predsedniško kampanjo v Združenih državah Amerike. Leta 1952 se je podpredsedniški kandidat Richard Nixon, obtožen prilastitve volilnih subvencij, zagovarjal na televiziji s tem, da je prikazal vse svojo borno imetje: dediščino, zastavljeno hišo, budžet revnega Američana, »navidezni« ženin plašč in tedenske račune svojega trgovca. Večina njegovih rojakov je v njem spoznala sebe in ga glasno pozdravila. Letos, letos je povsem drugače. Tu so milijoni dolarjev, ki udarjajo drug ob drugega Johnson in Goldwater s svojimi ogromnimi vsotami denarja bijeta dvoboj. Nihče ne ve, kako se bo končal.

11. avgusta so ameriške tiskovne agencije objavile uradno sporočilo Valley National Bank iz Phoenixa v Arizoni. Na zahtevo svojega klienta in v imenu upravnega trusta je kreditni zavod objavil popolno in podrobno sliko bogastva republikanskega kandidata, senatorja Barryja Goldwaterja. 31. julija je vsota dosegla 1.700.000 dolarjev. Največji del te vsote, 1.526.000 dolarjev, ima v premoženjih, največ pa v delnicah pri Dry Goods Corporation, kateri je Goldwater leta 1962 prepustil lastno trgovsko Goldwater's Department Stores v Phoenixu. V to največjo vsoto je seveda vštedo tudi imetje gospe Goldwater. Dohodki Goldwaterjevih dosegajo vsoto 64.000 dolarjev: 37.600 dolarjev kot delež pri dobičku, senatorska plača 22.000 dolarjev ter 5.000 dolarjev za vodenje krajevnega oddelka Dry Goods. Od tega je treba odšteti davke in 25.000 dolarjev, ki jih Goldwater porabi za sebe ter za prispevek ubožnicam.

Johnson: »Imam samo 3.500.000 dolarjev.« Na svojem ranču v Teksasu (150 hektarov) pobožno čuva leseno hišo, v kateri je bil rojen.

Do kakšne višine se je iz te preproste oblike dvignil denarni kup Johnsonov?

Ena prvih cenitev se je pojavila v neki majski številki ilustrirane revije »US News and World Report.« Casopis je razvrstil vse predsednike ZDA po vrednosti premoženja. Truman in Eisenhower sta bila moža, ki nista imela

»Pod prsti lady Bird se vse spreminja v zlato«

V avgustu je mogočna oklopnica ameriškega tiska, revija Life, pripeljala na bojno polje. Množica reporterjev in računskih strokovnjakov je proučevala in izračunavala vrednost Johnsonovega premoženja. Takole pišejo:

»Premoženje Johnsonov cenimo trenutno na približno 14 milijonov dolarjev. Ustvarila jih je družina, ki je podedovala vsega 30 tisoč dolarjev in katere poglavar je v 33 letih zaslužil komaj pol milijona dolarjev.«

14 milijonov dolarjev — 10 milijard 500 milijonov dinarjev. Če je ta številka točna, potem je Lyndon B. na čelu najbogatejših v Beli hiši. Kennedyji so bili samo malo manj bogati, medtem ko je Rockefeller, ki bi utegnil biti republikanski kandidat, še veliko bogatejši.

Od kod torej ta neprijetnost? Johnson se ni nikoli ukvarjal z ničemer razen s politiko. Njegov sekretar za tisk George Reedy pravi, da »je Johnson vedno posvetil ves svoj čas in vso energijo ljudskemu interesu in se nikoli, niti posredno niti neposredno, ukvarjal s kakršnimkoli businessom.« Mar ni vsota 14 milijonov dolarjev nekoliko čudna in presenetljiva za tako nezanimanje?

Razloga za to, pravijo predsednikovi prijatelji, je treba iskati pri lady Bird. Ona ima tisto, čemur pravijo Američani »Midas touch« (čarobni dotik), sposobnost, spremeniti v zlato vse, česar se dotakne. Skeptični reporter »Evening Star« John Barron dvomi v to čudežno moč: »Veliko prebivalcev Teksasa mi je pripovedovalo, da so o vsem razpravljali vedno le z Lyndonom, nikoli pa z njegovo ženo.« Nič manj skeptični redaktorji Lifa pravijo: »Osebnosti, ki so se hotele pogovarjati o stvareh, zadevajočih Johnsonove, zagotavljajo, da so vedno sedele nasproti poglavarja družine.«

Askins and Sells je ena največjih tvrdk v ZDA z znanimi računskimi strokovnjaki. Ravno nanjo se je obrnil predsednik, da bi izbrisala nevarno pripovedko o ogromnem nakopičenem bogastvu na račun ljudstva.

Askins and Sells je ugotovila, da je za časa predsedniškega mandata premoženje Johnsonov blokirano v nekem trustu. Predsednikov osebni del v tem trustu je prav majhen — 378081 dolarjev. Ostalo pripada njegovima hčerkama. Lyndi Bird 490141 in Luci Baines 489578 dolarjev, največ pa seveda »ženi s čarobnimi prsti« lady Bird — 2.126.298 dolarjev. Vrednost njihove zemlje je torej 3.484.098 dolarjev, kar je štirikrat več kot pred desetimi leti. »Predvolilni manever republikanca Goldwaterja«, pravijo demokrati, »je tako razkrinkan.« Številka same govornice, dodaja sekretar za tisk, George Reedy.

Priredila TONČI JALEN

Goldwater

vabi v lisičjo past

Skoraj vse svoje premoženje je podedoval po svoji materi, Joséphine Williams, ki je danes stara devetdeset let in po ljudskih cenitvah še vedno lastnica dveh milijonov dolarjev.

V ameriki se dogaja pogosteje kot v Evropi, da se o privatni lastnini razpravlja pred javnostjo. Čisto po naključju gre to pot za zelo popoln predvolilni manever. S tem, da je predstavil svetu precej skromno imetje, čigar pošteti pridobitvi ne more nihče oporekati, je Barry Goldwater postavil svojega tekmeča pred moralno dolžnost slediti njegovemu zgledu. Tako se je Johnson znašel v lisičji pasti.

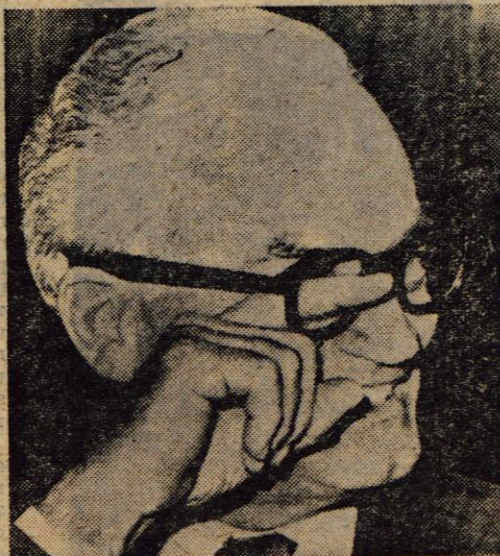
Ves svet že dolgo ve, da je Johnson bogat, čeprav se je rodil reven, celo zelo reven. Posloplje, v katerem je zagledal beli dan leta 1908, poleg svojega sedanjega ranča, ni bilo nič več kot majhna koliba. Njegov oče Sam Early je bil učitelj, poskušal se je v politiki ter v raznih špekulacijah, vendar ni žel nikoli nič drugega, razen razočaranja. Ko je bilo Lyndonu B. petnajst let, ga je zamikala cesta ter potepuško življenje. V Kaliforniji je bil obiralec sadja, tri leta pa je delal v nekem »road gangu« (po naše: cestno kardelo), s katerim je trl kamenje po cestah. Potem se ga je polastila želja po izobraževanju. Star je bil devetnajst let. Izposodil si je 75 dolarjev in se vpisal v šolo. Da je mogel živeti, je moral tudi delati: nekoč je za nekaj časa sprejel celo službo učitelja.

Johnson: »Tudi bogatejši kot sem jaz, so vladali v Beli hiši.«

Lady Bird (izposojeni priimek gospe Johnson, rojene Alta Claudia Taylor) ni bila v začetku skoraj nič bolj bogata kot njen soprog. Njen oče je lastnik »General Stores«, trgovine s špecijskim blagom in železnicno. Mati pa je imela nekaj zemlje z Alabami, ki pa ni bila kaj prida. Leta 1942, osem let po njuni poroki in pet let po vstopu njenega moža v kongres, je imela samo 64.332 dolarjev.

V tem času je Lyndon B. vodil predvolilno kampanjo na temo »ubogi deček iz Blanco Countyja.« Od volilcev je zahteval, da glasuje zanj in za Franklina Roosevelta ter proti teksaškim denarnim mogotcem.

veliko. Roosevelt je bil po poreklu iz bogate družine, vendar je njegovo imetje komaj kdaj presešlo milijon dolarjev. Takoj za petami mu je Johnson s svojimi sedem do osem milijoni. Tako si je priboril mesto med najbogatejšimi prebivalci Bele hiše. Leto 1934, takrat ko se je pričel ukvarjati s politiko in je bil tajnik nekoga parlamentarca, je bila njegova plača 267 dolarjev na mesec...

Barry Goldwater: »Rodil sem se v revni bajti, danes pa imam 1.700.000 dolarjev.«

JESENSKI PRIDELKI

Kljub temu, da nas že predčasno napada nenajavljeni mrzli vaiček z dežjem, nam je ta mrazek prezgodaj pordečil nosove, stlačil premrle roke v žepe, pa nam je po vsem tem še vedno vroče, če pomislimo, da smo prestopili prag jeseni in da bodo vsi žepi, kar jih imamo v stalažu, komaj zadostni pri nabavi ozimnice. Po dolgoletnih izkušnjah vemo, da so cene jesenskim pridelkom vsako leto različne in da skakejo zadnje čase samo navzgor, kakor živo srebro. Značilno pri tem je tudi to, če kmetijski strokovnjaki pravijo in trdijo, da ni razloga, da bi se krompir ali jabolka podražila, ravno takrat prodajalec z veseljem navije ceno tako, da če bi navil uro, bi gotovo počil feder, no potrošnik pa pri takem navijanju ne počí, pač pa samo malo zajamra. Ker sem ravno omenil krompir, moram povedati, da govorijo, da bo letos zelo drag, kar pa ne verjamem, ker je tudi letošnji krompir zrastel pod istimi pogoji kot druga leta. Po mojem ima krompir lahko samo dve ceni, in to: najnižjo takrat,

ko ga potrošnik kupi neposredno od kmeta, najvišjo ceno pa tedaj, kadar krompir nastopi, kakor satelit, krožno potovanje. Vrednost krompirja, ki ga odkupi zadruga od pridelovalca, doseže komaj 15 din. Ta vrednost se takoj podraži, ko zadruga proda isti krompir potrošniku in se mora pri tem potrošnik še smejati, ker je prišel do ozimnice.

Mislím, da je od ozimnice letos še najbolj iskana čebula. Njena cena ustreza urni postavki visokokvalificiranega. V kolikor jo nekateri kupujejo s fičkotí pri kmetih, je med njimi tudi nekaj takih, ki si jo prisvojijo kar na njivah v nočnih urah v obliki »samopostrežbe«. Letos si bomo grelí premrle ude kar v nadurnem času po pisarnah, kjer so letos drva izredno draga. Izračunal sem, da velja metrski bukov počen 220 din. In če pomislim, da je ta cena enaka ceni treh mojih delovnih ur, me tako pogreje in postanem tako vroč, da bi lahko marsikateremu služil kot električna blazina oziroma topel termofor.

Grega

POLsocialistični MARTIN

Milčinski-Novak

O kuharskih sposobnostih

Eno angleško soboto po tistem, ko je Polsocialistični Martin raco pekél, je mati pristavila juho — le kaj naj si drugega upokojenec skuha za zajtrk, kosilo in večerjo, če ne malo juhice? — in preden je šla od doma, je naročila sinu: »Sinek Martinek, jaz grem na zbor volivcev, morebiti bodo govorili tudi o skrbi za borce in njihove svojce, kajti vse sorte čudežev se dandanes gode, ti pa pazi, da lonca ekonom ne raznese! Če bi začel piskati, pridi kar k meni pravit, da ti ne bo izpodletelo kakor zadnjič!«

Mati na zbor volivcev, Polsocialistični Martin pa je doma stražil lonec ekonom, za katerega pa je moramo povedati, da ga je mati na srečoloyu zadela, saj ste se gotovo začudeni spraševali, od kod upokojencu tako gosposki lonec! Prične juha piskati in Polsocialistični Martin v dir po mater. Pa se je na zboru volivcev ravno tedaj potil ekonom velikega gostinskega obrata in razlagal sitnim občanom, od kod izguba in čemu podražitev in jih mitraljiral s številkami in faktorji in objektivnimi vzroki. Pa je Polsocialistični Martin butnil durí kinodvorane z nosom in roko hkrati in se s praga zadrí protí delovnemu kolektivu: »Mati, slišite, ekonom bo treba odstaviti!«

Volivci v smeh in plosk mater pa je bilo sram, pa ko je domov prišla, ga je lepo poučila: »Sinek Martinek, ti bi moral nalahko priti k meni in mi tiho povedati na uho! Ni treba, da zveza borcev izve, kakšen lonec imava. Zdaj nama gotovo uide podpora, češ saj jima kar dobro gre, ko kuhata v takem loncu!«

Se eno angleško soboto kasneje je mati pristavila krompir in rekla: »Sinek Martinek, zdaj grem na sestanek upokojencev; če bo kipeló, nič ne dé, ni treba hoditi pome, le da mi iz trgovine prineses četrtinko masla, pa na datum pazi, da nama žarkega ne prodajo! Bom nama piré zmečkala, ko se vrnem.«

Mati na sestanek, Polsocialistični Martin pa v trgovino po maslo, ali ga ni dobil svežega ne v tej ne v oni; to je imelo mesec dni star datum, ono je bilo žigosano za pojutrišnji dan: taka je bila takrat in je še sedaj prebrisanost trgovske mreže. Pa je Polsocialistični Martin zmajal z glavo in rekel: »Glej ga, spaka! Mati bodo hudi, če ne bo svežega masla, ni šment, da ga ne bi nikjer dobil!« In je bistro stopil čez cesto, kjer se je šopirilo podjetje »Cim-bum« in si je lepo čedno sprosil sprejem pri direktorju pa še preden je direktor utegnil pobaratí, kaj bi rad, je rekel: »Tovariš direktor, lepo prosim, če bi bili prijazni in mi odstopili malo masla, le četrtinko in nič več, saj ne bo zastoj! V trgovini ga nimajo svežega, mati pa ga rabijo za piré.« Ga je pogledal direktor: »Masla? Le kje naj ga vzamem, prismođe?« Pa je Polsocialistični Martin ročno odgovoril: »Na, ta je pa dobra! Da ga nimate kje vzeti? Ko pa vsa komuna govori, da nihče v občini nima toliko masla na glavi kot direktor podjetja 'Cim-bum'!«

Pa se je zgodilo, da se je Polsocialistični Martin znašel na cesti pred vratarsko ložo, da še sam ni vedel, kako in kdaj, in je z rdečimi ušesi privekal k materi in se ji potožil, da direktor podjetja »Cim-bum« razen pleše nima drugega na glavi, masla pa še najmanj, kaj, še ene četrtinke ne! Mati ga ni razumela, pa so že drugi ljudje povedali, kako je v direktorjevi pisarni maslo kupoval in ko je razumela, se je prijala za glavo: »Nespametno moje dete, kaj si storilo! Ravno danes sem te hotela razveseliti z novico, da so ti na zavodu za zaposlovanje našli vajensko mesto v podjetju 'Cim-bum'; láhko bi imel délo, dobro bi sčasoma dobival plačo, zdaj pa bom spet morala na zavod, da ti najdejo drugo delo in drugo podjetje!«

Pa si je Polsocialistični Martin obrisal oči in si solze useknil iz nosu, pomislil je in dejal: »Mati, jaz nisem nespameten. Prej bi mi bili povedali, da je zame mesto v podjetju 'Cim-bum', pa ne bi hodil k direktorju za maslo spraševati in bi imel zdaj láhko delo, sčasoma pa še dobro plačo.«

Pa je bila mati silno začudena, kako pametnega ima sina, in resnično niso bile nespametne njegove te besede.

Začela se je setev ozimnih žit — Foto Franc Perdan

RAK

na zatožni klopi

ŠTEVILO RAKASTIH OBOLENIJ NA PLJUČIH SE JE V TEKU ZADNIH 40 LET SKORAJ PO VSEM SVETU ZELO POVEČALO. V VELEMESTIH UMRE VEČ LJUDI ZA PLJUČNIM RAKOM KOT NA DEŽELI. MNOGI ZNANSTVENIKI DOMNEVAJO, DA JE VZROK NAGLEMU NARAŠČANJU OBOLENIJ VEDNO MOČNEJŠA INDUSTRIALIZACIJA IN Z NJO POVEZANO ONEČIŠČEVANJE ZRAKA. INDUSTRIJA NE SPADA V STANOVANJSKE ČETRTE.

»Onečiščenje zraka, predvsem v industrijskih področjih in gosto naseljenih stanovanjskih četrtih, je eden od najpogostejših vzrokov pljučnega raka in drugih bolezni dihalnih organov.«

To je izjavil v juniju leta 1964 italijanski profesor Petrilli v Strassburgu na prvi evropski konferenci proti zastrupljanju zraka. Njegova trditev nikakor ni iz trte zvita, temveč je plod dolgoletnih raziskav, katere je opravil s svojimi sodelavci v različnih evropskih deželah, med drugim tudi v Angliji in Italiji.

Kako pereče je to vprašanje — v zvezi z rakastimi obolenji na pljučih — vidimo že iz tega, da se je na Strassburški konferenci zbralo dvesto delegatov iz 17 evropskih držav. ZDA, Japonska in svetovna zdravstvena organizacija so na to zasedanje poslale svoje opazovalce.

Nič čudnega ni, da je konferenca osredotočila svojo pozornost ravno na ta problem.

Pljučni rak je danes med vsemi rakastimi obolenji najpogostejši.

V zadnjih 40 letih se je število rakastih obolenj skoraj v vseh deželah sveta močno povečalo.

Pljučni rak se pogosteje pojavlja kot rak na želodcu in na spolnih organih skupaj.

Vzrok takemu stanju je prav gotovo vedno bolj naraščajoče onečiščenje zraka. Naj navedemo nekaj primerov:

V ZR Nemčija je v zraku letno dva milijona ton prahu in pet milijonov ton žvepovega oksida. Liter zraka vsebuje npr. v industrijskih področjih približno 85.000 delcev prahu, nad gozdnim področjem pa le 50 do 500. Najbolj zastruplja zrak avtomobilski promet, na katerega konto gre 42 odstotkov vsega onečiščenja, medtem ko je industrija udeležena s 35 odstotki. 23 odstotkov raznih plinov izbruhajo v zrak zasebna gospodinjstva, predvsem s kurjenjem premoga, plina in olja.

V Münchnu opazujejo zaskrbljujoče naraščanje umrljivosti pri določenih boleznih. Tako je naraslo število smrtnih primerov zaradi pljučnega raka v letih od 1952 do 1962 za 66,3 odstotka in pri bronhitisu za 93 odstotkov!

V Zürichu je bilo poleti 1963 v zraku še enkrat toliko svinca, ki ga izločajo motorji, kot v letu 1950. Tudi tukaj opažajo vedno pogostejša obolenja prebivalstva na dihalnih organih.

Na Dunaju, kjer se rak posebno pogosto pojavlja, je umrljivost za rakom največja v gosto naseljenih industrijskih okrajih. Na področju severno od Donave, kjer ni toliko tovarn, ljudje skorajda ne umirajo za rakom. Vetrovi, ki vejejo skozi dolino, ki je odprta proti zahodu in vzhodu, odnašajo prah in izpušne pline.

Industrijske objekte bi morali torej v bodoče graditi na takih področjih, kjer veter lahko

sproti odnaša strupene pline, stanovanjske četrti pa bi morali dosledno ločiti od industrijskih. Danes to že upoštevajo pri načrtovanju mest v ZDA in Sovjetski zvezi. Povsod bi morali posvetiti več pozornosti zastrupljanju zraka in vode z industrijskimi odpadki.

V Angliji, ki velja za industrijsko visoko razvito državo, je pljučnega raka 13-krat več kot na Japonskem in dva krat več kot v ZDA. Vzrok temu je znani angleški »smog«. Za primer bi lahko navedli veliko katastrofo v decembru 1952; pet dni se je mirno ozračje mešalo z dimom, prahom, industrijskimi izpušnimi plini in žvepleno paro. Število obolenj dihalnih organov je nenadoma zelo poraslo.

Številne države si danes na vso moč prizadevajo čimbolj omejiti zastrupljanje zraka. Za sedaj še ne moremo z gotovostjo trditi, kakšen bo uspeh njihovih prizadevanj. Naslednja formula pa je slej ko prej zanesljiva: manj zastrupljenega zraka — manj pljučnega raka.

Splošno pozornost je vzbudilo v marcu leta 1962 poročilo »Royal College of Physicians« (najpomembnejša stanovska organizacija angleških zdravnikov), ki govori o povezanosti med kajenjem in pljučnim rakom. Izgledalo je, da je znanost končno le našla »grešnega kozla.« Kot vsaka teorija, ima tudi ta pristaše in nasprotnike, fanatike in bolj zmerne opazovalce. Srednjo pot je ubral južnoafriški zdravnik dr. Geoffrey Dean, ki je mogel po 11 letih opazovanj in raziskav dokazati, da samo oba vzroka skupaj (močno nečist zrak in strastno kajenje) predstavljata nevarno kombinacijo. Svoje poročilo, ki ga je objavil »British Medical Journal«, zaključuje z naslednjim stavkom: »Na področjih, kjer je zrak še čist, so bronhiji tako malo razdraženi, — če ne pokadimo več kot 20 cigaret dnevno — da ni riziko, da bi dobili pljučnega raka skoraj nič večji kot pri nekadilcih.« Dr. Dean zastopa mnenje, da ljudje ne bi umirali za pljučnim rakom, če bi nam uspelo očistiti zrak v mestih.

Tudi pri pljučnem raku, kot pri ostalih rakastih obolenjih, spočetka ne opazimo nobenih posebnih simptomov.

Prvi simptom je — kašljanje.

Vendar večina ljudi kašelj bolj ali manj nageljuje (bronhitis, prehlad, kašljad zaradi kajenja), tako da tudi tedne trajajočega kašlja največkrat ne jemljemo resno.

Charles S. Cameron, znani ameriški raziskovalec raka, piše: »Kašljanje je prvi znak pljučnega raka, zato bi mu morali posvečati več pozornosti. Kašelj je posledica vnetih, razdraženih bronhijev. Mogoče ravno to neprestano draženje omogoča razvoj rakastih tvorb.« Pri kašlju, ki ga povzroča pljučni rak, ne opazimo skoraj nobenih posebnosti, ki so tipične za raka, — razen ene: kri. Tudi najmanjše količine krvi v izpljunku ne bi smeli omalovaževati. Drugi znak ki se pri pljučnem raku čisto in tudi zgodaj pojavlja, je — spočetka rahlo — hropenje pri dihanju.

Kasneje se pojavijo bolečine v prsni.

Simptomi zavisijo od tega, kje v pljučih se je pojavil tumor. Če se je rak pričel razvijati v enem od velikih bronhijev, povzroči draženje, pri katerem se močneje izloča sluz. Da bi ta sluz izločil, pacient kašlja. Kašelj se pojavi navadno že v začetku rasti tumorja. Otekline lahko sčasoma načne krvne žilice, kar povzroča krvavenje, ki ga opazimo v izpljunku.

Če se rak prične razvijati globlje v pljučih, se tudi največkrat pojavi kašelj, poleg tega pa še drugi zgodnji znaki. Često se namreč bronhij zamaši, kar navadno povzroča kašelj, zvišano temperaturo in morda tudi bolečine.

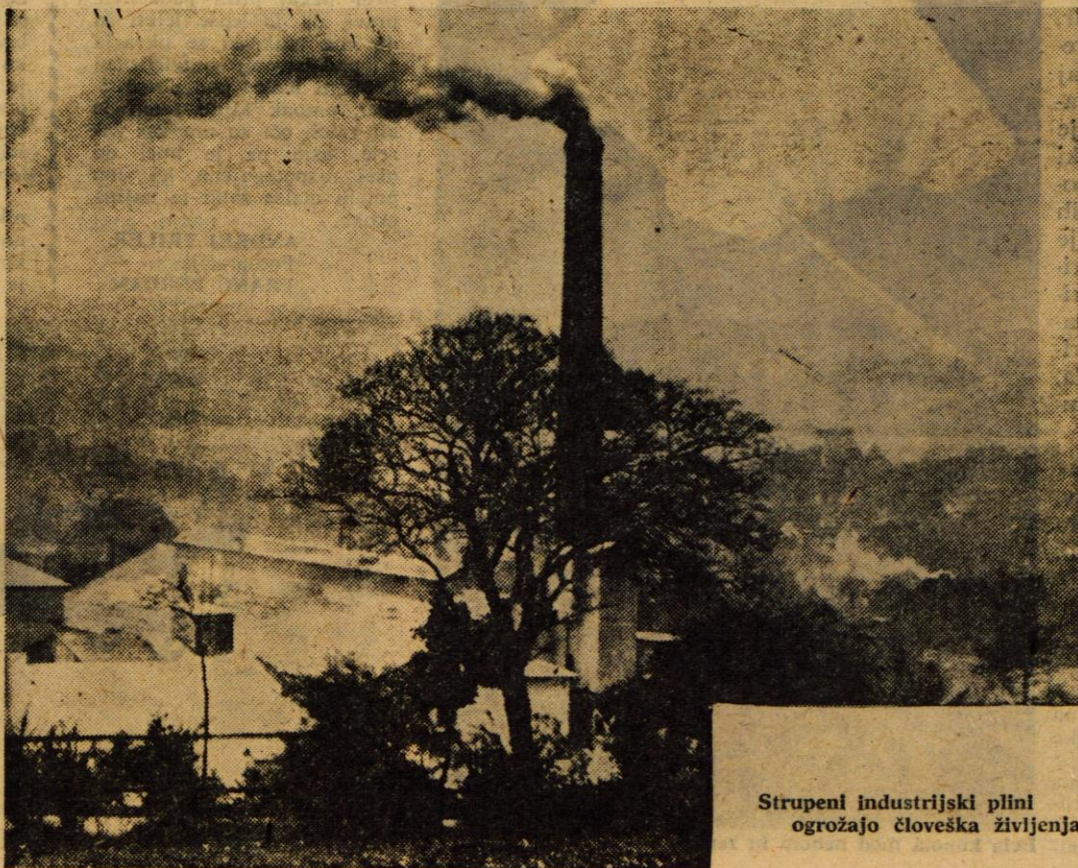
Zgodnja diagnoza pljučnega raka je odvisna od dveh stvari:

— od ugotovitve vzroka vsakega kašlja, ki traja več kot nekaj tednov,

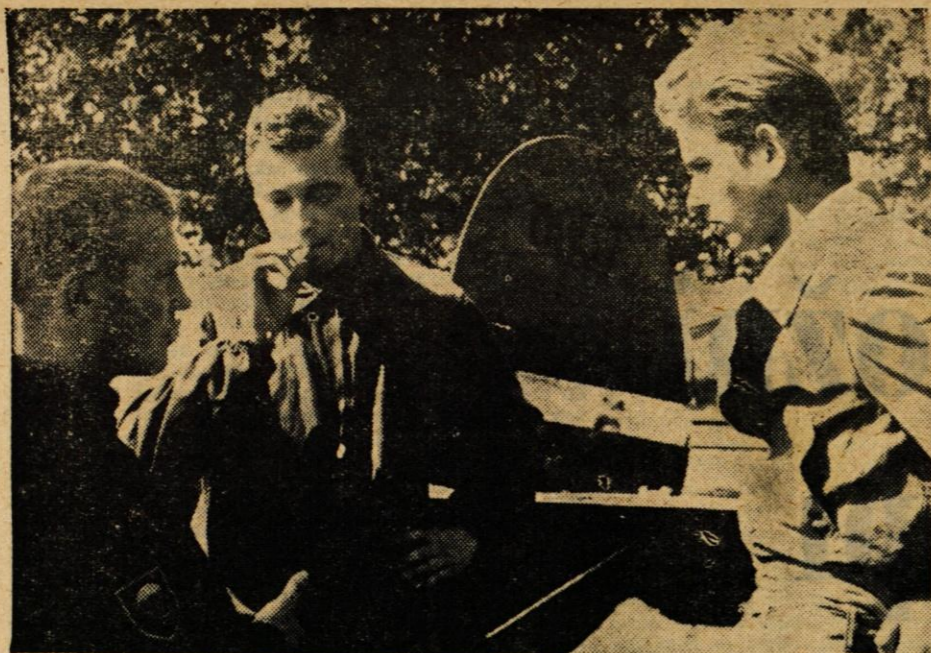
— od rentgenskih slik prsne votline, ki jih naredimo po 45 letu starosti v šestmesečnih presledkih.

Zgodnji simptomi pljučnega raka se ne pojavljajo vedno v začetnem stadiju bolezni. Zato lahko rešilno operacijo opravijo le pri manj kot četrtini vseh pacientov, ki bolehalo na pljučnem raku. Poznamo pa enostavno, poceni preiskavo, ki čisto pokaže pojav oteklin na pljučih preden so dovolj velike, da bi se lahko pokazale v simptomih raka: rentgenska slika prsne votline.

Zato je tako važna redna rentgenska preiskava pri ljudeh starih nad 45 let. Če namreč rentgenska slika odkrije raka v zgodnjem stadiju, lahko zdravniki rešijo 50 odstotkov bolnikov.

Strupeni industrijski plini ogrožajo človeška življenja

Sodelavcema Panoramе daje instruktor Janez Brezar (na levi) še zadnja navodila

Sodelavca Panoramе kot padalca

800 metrov pod belo kupolo

● Pretekla sobota nekaj po dvanajsti uri, letališče v Lescah, sonce in veter. Dobri stari Po-2 in Kurir, instruktor za padalstvo Janez Brezar, pilotje Silvo Orožim, Jože Celar in Nande Orehek, fotoreporter Glasa France Perdan, nekaj »firbcov« in — midva. Pred skokom nama Janez daje še zadnja navodila, prej pa nama je dr. Zdravko Černe izmeril utrip srca in na neki list zapisal — za vsakega posebej — »sposoben«. V kombinезонih, čeladah in posebnih čevljih sva prav »čedna«, precej tiha (Silvo je namreč že vžgal Po-2, Jože pa Kurirja), pripombe na najin račun pa precej glasne. Priprave so resne (čeprav vsi še zdaj ne verjamejo, da bova skočila): Janez je pripravil orientacijski križ na letališču, pregledal padala, pritrdil gumice, Silvo je oblekel bundo, Franceljna pa so zbasali v Kurirja. Potem...

... potem sva skočila. »Ob tla sva se metala« pravijo v Lescah. Z višine kakih 800 metrov. In čeprav sva oba precej dolga in ne tako zelo lahka, se zemlja ni tresla, kot so nama obetali. Pripovedujeta — novopečena padalca:

Šepam in preklinjam. In pen krik: »Jao, mila moja veste kakaj? Eno izmed majkol!« Potem sem padal kolec v glavi se mi je kot kamen in čisto »slučajno« malo napačno zavrtelo, morno se mi je odprlo padalo. da pa je celo kakšna smet Tako sem iz dobrih 700 m na prišla vmes. Vsega je kriv zemljo priletel kolikor toliko neumen dogovor. In zaradi cel in živ. Za kaj gre? Verjetno ste strah, strah me je bilo tako, že uganili. Precej dolga stoda sem omahnil v globino rija. Preden pa z njo priin iz ust mi je privrel obučnem, naj napišem, da ni-

sem bil nikoli posebno ogret za »prosto bingljanje« pod belo kupolo. Veste, moje noge za ta šport niso posebno primerne. Zato zdaj tudi šepam, Točlem se tudi po glavi: »Osel neumni, še tega ti je bilo treba.«

Ne vem, kaj vse bo na to dejal prijatelj Andrej. Tudi on se je pogumno pognal v globino. Vendar on je optimist. Večni optimist in zanj je padalstvo najboljši šport, kar jih sploh je. Morda ima

celo prav. Nihamo pač v kazalec na višinomeru kazal skrajnostih. Tako si boste vsaj iz prve roke lahko ustvarili mnenje o sinjem športu, ki je za laike tako nor in poguben, da tistemu, ki skoči, pripisujejo nadnaraven pogum.

Letalci pa pravijo, ne skočijo, če si pilot, padalstvo je izrodek letalstva in podobno. Osebnost se s slednjim popolnoma strinjam, kajti bilo me je strah, Toda ne takrat, ko sem stal na krilu in gledal v praznino pod seboj. Strah me je bilo že 5 mesecev pred skokom (pač priprave duha pred pripravo živnega mesa in krvi).

Veste, katera je bila zadnja stvar, ki se je spominjam po tem, ko mi je Silvo (hvala njemu, da je bil dober z menoj in me pustil skočiti brez njegove pomoči) dejal: »No, zdaj pa skoči.« Videl sem levo nogo, kako še stoji na trdnem in tako oboževanem krilu, desna pa se je na moje največje presenečenje stegnila naprej, obvisela nad materjo zemljo, ki je bila 750 m pod njo, čutil sem, da se je težišče mojega telesa premaknilo naprej in padel sem. No, ostalo pa tako ali tako je veste. Ob doskoku sem zvil nogo in zato šepam.

● TONE POLENEC

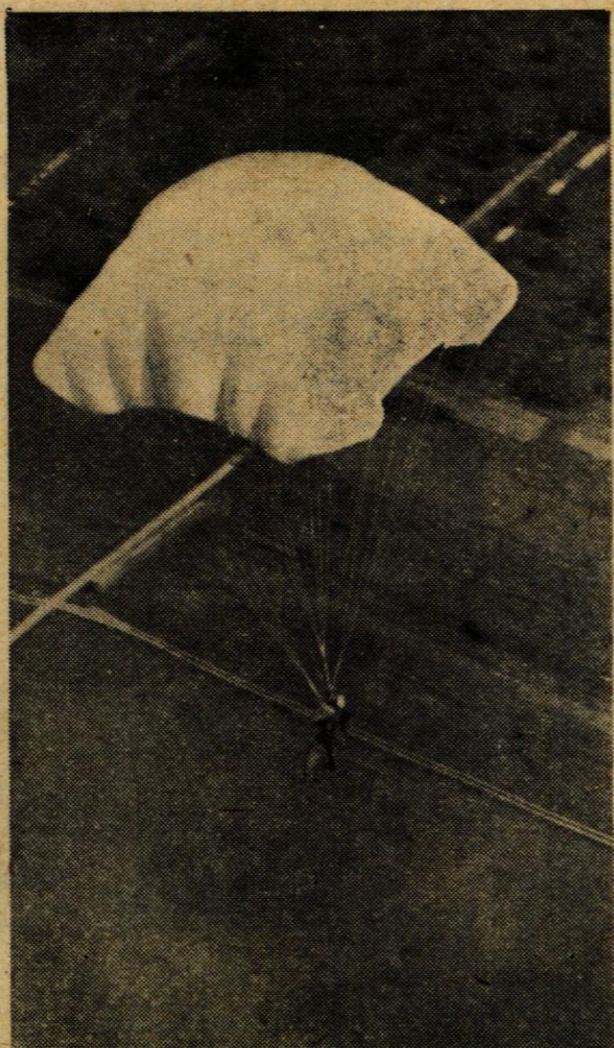
Prav trdil sem se, da ne bi prav nič mislil, ko je Po-2 nabiral višino. Spraševal sem Silvota, če je dovolj visoko, čeprav kar jih sploh je. Morda ima

celo prav. Nihamo pač v kazalec na višinomeru kazal komaj 400 m. Potem so bile hiše vse manjše, Silvo je odzval plin, skobacal sem se iz kabine, pomahal Franceljni in Nandetu, ki sta naju s Kurirjem spremljala nekaj metrov niže, stopil z levo nogo na rob krila in — obrnjen s hrbtom v smer leta — čakal, da mi Silvo poreče, naj »izstopim«. Takrat me je bilo strah in zavidal sem vsem, ki so bili na trdnih tleh. Med zemljo in menoj je bilo osemsto metrov praznine; kot preproga so bili travniki in polja pod menoj, soparica v zraku jih je sivo pobarvala. Najbolj sem se bal, da me ne bi postalo tako strah, da ne bi upal izskočiti. Stisnilo me je v grlu, ko sem zaslišal Silvotovo »Skoči!«, v tem pa sem se že pogrezal. Ne vem prav dobro, kako sem naredil tisti korak z desno nogo naprej, vem le, da sem nekaj sekund za tem že bingljal pod belo kupolo, vse okrog mene je bilo tako tiho, zdelo se mi je, da sploh ne padam, zemlja je bila še vedno daleč, pogledal sem dol in videl, da tista preproga beži pred mano, zavriskal sem od veselja v pozdrav onim tam spodaj.

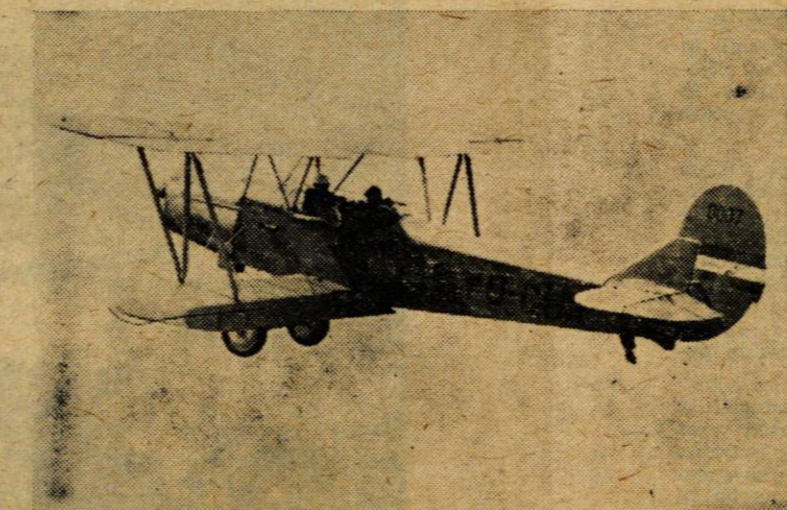
Potem me je neslo preko letališča in preko restavracije in nenadoma sem opazil, da se mi drevje tam okrog vse hitreje približuje. Spet me je postalo strah, kako bom pristal, še bolj pa, kje bom pristal. Ogledoval sem si drevje pod seboj, vendar sem poletel čez in tedaj zagledal daljnovid tik pod seboj. Pa tudi tega sem srečno zgrešil in nedaleč stran na travniku počil ob tla.

Potem je prišel Tone, za katerega je bila zemlja malce pretrda; res preklinjam, kot je zapisal zgoraj, ampak vsega, kar je napisal, mu pa res ne smete verjeti. Ima sicer nekaj proti padalstvu, pravi, da je lepše leteti in da ima vsak, ki se ukvarja s padalstvom, inteligenčni kvocient malce pod povprečjem, ampak kljub temu je bil vesel, oči so mu kar žarele, usta pa je imel do ušes razpotegnjena, ko smo potem malce zalili ta najina skoka.

ANDREJ TRILER
Fotografije:
FRANC PERDAN

Bela kupola med nebom in zemljo

Skoraj bo dovolj visoko, še malo in treba bo zlesti na krilo...

Po Prešernovih stopinjah v Kranju

Ko smo pospremili pesnika na vseh onih potih, ki so ga vodile v gosposke graščine, meščanske hiše, cesarske urade in slovite gostilne, je naposled kar prav, da pogledamo še v sosesčino Prešernovega bivališča, v ozko uličico, sedaj Tavčarjevo, prej Bleiweisovo, po starem pa Svajsko! To nelepo ime je imela ta stranska ulica kot spomin na čase, ko so se skoro vsi kranjski meščani ukvarjali, poleg kupčije in rokodelstva, še s kmetijstvom. Polja so imeli sicer v okolici, toda hlevov, takih in drugačnih, pa je bilo dosti prav v središču mesta. Ni še minilo dobro desetletje, kar je bil opuščen zadnji konjski hlev v današnji Tomšičevi ulici, ki pa se je nekoč imenovala Konjska!

O brivcu, ki je imel svoj lokal prav na začetku ulice (Tavčarjeva št. 1) in h kateremu so pesnika vodile stopinje vsak dan, vse do začetka novembra leta 1848, ko zaradi bolezni ni več mogel iz hiše, smo že nekaj povedali (Glas-Panorama, 27. junija 1964).

Prav blizu, v naslednji hiši (Tavčarjeva ul. št. 2, katastrska šte. Mesto 178) je v času Prešernovega bivanja v Kranju šival krojač Mihael Pučnik. Mož se je doselil v Kranj iz Slovenske Bistrice in se tu poročil z vdovo Marijo Ullrichovo, lastnico te hiše. Da bi Pučnik kako obleko napravil Prešernu, ni dognano. Saj je pesnik že iz Ljubljane prinesel kar precej drago garderobo, za katero je tamkajšnji krojač Jožef Kattauer ob zapuščinski razpravi prijavil kot upnik kar lep znesek 90 goldinarjev in 53 krajcarjev.

Pač pa je sosed — krojač Mihael Pučnik (1818—1913) izdelal za Prešerna šivano čepico iz blaga »šildom«. Po Pučnikovi pripovedi Tomu Zupanu zvmemo, da je stari mojster izdelal čepico natanko po

pesnikovi želji in navodilu. Model zanjo (bržčas le mere, skico ali kroj?) je hranil še Mihaelov sin Konrad Pučnik in po njem, po naročilu Toma Zupana, napravil novo čepico, toda prav tako, kakršno je pesnik nosil. Torej govorica o cilindru, ki naj bi ga Prešeren dosledno nosil na vseh svojih poteh, le ne bo prav točna. Vsaj za kranjsko pesnikovo življenjsko razdobje ne, ko vendar njegova nečakinja Marijana Vovkova (1838—1908), ki je živel pri svojem stricu pozimi leta 1847 in pomladi leta 1848, vsega skupaj kakih 6 mesecev, povsem trdno pripoveduje, da »so dohtar skoro vedno imeli na glavi to čepico. In da so tudi ven šli v njej, prav do Gašteja.« Ko so Marijani leta 1907 pokazali nanovo sešito čepico, ki jo je sešil mladi Pučnik po očetovem izvornem, prvotnem modelu, je kar vzklila, češ, prav tako je bila stričeva, le nekoliko bolj potlačena na vrhu.

Dobri, stari Tomo Zupan je hotel v svojem navdušenem prešernoljubju naročiti kar nekaj sto takih »Prešernovih« čepic s ščitkom. Menil je, da jih bo rodoljubna slovenska mladina rada nosila. Toda izbruh prve svetovne vojne je Zupana načrt preprečil, čepica (danes bi rekli prototip), pa se je nekje izgubila...

Hiša v Tavčarjevi ulici št. 7 (po katastru Mesto št. 157) je v letih 1844 do 1890 pripadala kovaču Francu Gogali, ki je Prešerna dobro poznal in z njim večkrat prijateljsko občeval. Tudi v času pesnikove bolezni je črni kovač obiskoval svojega bolnega prijatelja. Nezanosljiva govorica pa ve tudi povedati, da je bil prav kovač Gogala tisti možak, ki je Jalenovski pomagal ob prenapljenem Prešernovem obupnem dejanju...

Franc Levč je leta 1879 to-le zapisal, kar mu je Gogala povedal: »Da bi bil Dagarin ukazal sežgati tega kaj, kar je Prešeren pisal, to ni res! To so si ljudje pozneje izmislili. O Prešernovi smrti o tem ni nikdo nič vedel. Slišal pa sem od tiskanih bukev, ker je več tacih zapeljivih in zoper vero Prešeren imel, da je Dagarin dal Prešernu svet, da je najbolje, naj jih seže. Prašali so ga tehanč če je pri volji, in je bil. In potem jih je sestra Katra, ki ga je gospodinjila, takoj na Prešernovem domu sežgala, tiste bukev!« To je seveda le ena od inačic, ki pripoveduje o sežiganju Prešernove literarne zapuščine. V enem od prihodnjih sestavkov bomo zbrali še druga pričevanja in se šele potem skušali približati nepodkupljivi Resnici.

Nedaleč od pesnikovega stanovanja, v vogalni stavbi, Prešernova ulica št. 2 (po katastru Mesto št. 141 in št. 142) je imel svojo trgovino (od leta 1850 dalje tudi hišo v lasti) vreden poročevalec o Prešernovem življenju v Kranju, posebno v zadnjih mesecih, Viljem Killer (1804—1882). Bil je menda eden najdobrodušnejših pesnikov kranjskih znancev, zvest prav do smrti. Tudi on je vedel marsikaj povedati o požiganju Prešernovih »spisov«. Rešil je sicer nekaj rokopišnih zvezkov, a so mu jih pomočniki in trgovini porabili za zavijanje mila... Levč se je kar zgrozil, ko je zvedel za to nerazumljivo Killerjevo brezbriznost. Zato je tembolj opravičena domneva, da trgovec ni kaj dosti vedel za Prešernovo pesniško genialnost, pač pa mu je bil bolj pivski tovariš, posebno v gostilni »Pri stari pošti.« S Killerjem je Prešeren v nekem obdobju prav često zahajal v to krčmo. Tem raje, ker ni bil neobčutljiv, ne do mladostne nagajive natakariče Cilke, ne do življenjske in šegave gostilničarke Neže Mayr. Seveda to pesnikovo zanimanje za ti dve ženski ni bila kaka sla vsakdanjega neutešenega hrepenenja čustvenega pesnika po lepoti, po ljubezni, po dobroti, po sreči...

Človeška tragika Prešernova je prav v tem, da je žensko sicer nekajkrat našel, žene nikoli. In da je le prerensčen njegov lastni vzklík v petem Sonetu ljubezni: »... nobena me še ni deklet ljubila...« Preprost človek kaj zlahka doživi ljubezensko srečo; mar je pesnik bolj za-

Prešeren se vrača domov (Risal H. Smrekar leta 1940)

hteven ali pa so njegove sojenice bolj krute?

Bivša Killerjeva hiša je leta 1885 prešla v last družine Crobath iz Strazišča. Iz tega rodu izvira tudi Prešernov srčni prijatelj, svetovljansko liberalni frančiškan pater Benvenuto Crobath (1805 do 1880). Njemu je naš pesnik posvetil kar troje umetnin: »Nebeško procesijo«, »Svetega Senana« ter »Nuno in kanarčka«.

Na zanimivem rojaku, aristokratsko lepem patru—pesniku, ki je nekaj časa stanoval v Kranju Na skali št. 3, bo tudi treba kdaj kaj več spregovoriti.

Na drugem koncu strnjenege mestnega jedra, na Glavnem trgu (danes Poštna ulica št. 1), je bil lastnik vogalne stavbe (po katastru Mesto št. 194) Karel Florian (1808—1877). Zanj bi mogli reči, da je bil po svojih nazorih in po svojem pogumnem pogledu na življenje Prešernu

Karel Florian (1808—1877)

najbližji kranjski prijatelj, nekaka zame-na za Andreja Smoleta, ki pa je bil seveda svetovljan večjega formata. Bil pa je tudi Karel Florian izobražen in razgledan mož, ki je preprotoval dobršen del Evrope, sicer kot trgovec, a z odprtimi očmi in odprtim srcem za nove revolucionarne ideje, ki so takrat vstajale v Franciji, Italiji in Nemčiji.

Karel Florian ni pomemben le kot pobudnik akcije proti plačevanju desetine kranjskemu dekanu, pač pa ima častno mesto v naši kulturni zgodovini zaradi znamenite spomenice, ki jo je predložil dne 6. aprila 1848 deželnemu stanovskemu zboru. V njej zahteva zemljiško odvezo brez odškodnine, zastopstvo kmetov v deželnem zboru, delno razdelitev cerkvenih posesti, ukinitve kazni za bičanjem, vpeljavo slovenščine v urade in šole ter ustanovitev univerze v Ljubljani. — Ko pa mu spomenice niso sprejeli, je javno zahteval objavo, češ, da se ne boji kritike izobraženih patriotov in prijateljev napredka. — Slutiti pa smemo, da je za Florianovimi akcijami stal Prešeren, če že ne kot pobudnik, pa vsaj kot svetovalec, vsekakor pa kot somišljenik. — Se to naj omenimo, da je imel vsestransko razgledani Florian bogato domačo knjižnico v več evropskih jezikih — gotovo so tudi knjige vezale oba sorodno misleča moža.

Tradicija še ve povedati, kako se je pri Florianovih redno shajala stalna prijateljska družba najbolj naprednih in duhovitih meščanov. Tako je bilo v navadi še pri Florianovem sinu Karlu (1857 do 1907), ki je bil od rodbine zadnji lastnik hiše, v kateri je danes blagovnica »Kokra«.

Mimogrede še besedico o »Sodarjevi smrti« na poti proti Joštu. Domače ime pri Florianovih je bilo »pri Sodarju«. In ko je nekoč, proti koncu prejšnjega stoletja, debelušni in nizkorasli Karel Florian ml. pred začetkom one poti, vzklil: »to bo moja smrt«, se je sirmo steze to ime prijelo in drži še dandanes.

(Nadaljevanje prihodnjim)

CR TOMIR ZOREC

Španske žene trdo delajo na njihovi vroči in trdi zemlji, ki je lepa in enolična obenem — Na sliki vidimo kmečke delavke iz province Alicante med počitkom

Mož je umoril svojo ženo

V deželi, kjer je bila žena tisočletja privezana le na dom, v deželi, kjer žena ni smela odkrito povedati svojih misli in pokazati, da je tudi ona inteligentna in duhovita, je boj za ženske pravice težak.

Čeprav je bila imenovana »La mujer de su casa« (gospodinja hiše), ni ona gospodovala. Ne ona, le mož je bil vse.

Okorno kolo pravosodja se je pričelo počasi vrteti. V letu 1953 je Mercedes Fermica — odvetnica in pisateljica — objavila presunljiv članek. Povod zanj ji je dala zakonska drama: Mož je umoril svojo ženo. Pričeli so reformami in končno se je 24. aprila 1958 špansko civilno pravo spremenilo v korist poročenih žena. 1. januarja 1962 sta sledila še naslednji reformi: Španka je dobila enake poklicne in politične pravice kot moški. Lahko voli in je lahko tudi izvoljena. Le nekaj službenih mest ji ni dostopnih. Sodnik ali državni pravdnik ne more biti ženska.

3 univerzitetne profesorice, 500 zdravnic

Mnogi predsodki nasproti ženi so ostali nespremenjeni,

Borba Špank za pravo mesto v družbi

10. januarja 1962 je bil pomemben dan za vse španske žene in dekleta. Dobile so enake poklicne in politične pravice kot moški. Vendar se v stoletjih zakoreninjeni predsodki ne izruvajo v nekaj letih. Boj žena za svoje pravice je na deželi še dosti težji.

Vprašanje: Ali se stanje na deželi v zadnjih letih ni izboljšalo? Če pomislimo na razcvet metropole — Madrida, bi to pričakovali.

Odgovor: Razvoj v vasi? Ne, tega ne poznamo! Saj vidite, kako ljudje iz podeželja odhajajo v Francijo, Svico, Anglijo, Nemčijo. Prva se odpravijo mlada dekleta, njim šele sledijo mladeniči. Ne, vzrok temu novemu izseljevanju ni samo siromaštvo, pridruži se še želja mladih po samostojnosti, svobodi. Španka današnjega dne se hoče marsikaj naučiti od Evropejk, ki so si priborile lepše življenje. Saj mlade in zdrave žene, ki so vajene fizičnega dela, lahko dobijo dobro zaposlitev na sredozemski obali, kjer so turisti, vendar jih tujina privlačuje. Zapuščajo domovino in se čez nekaj mesecev ali let zopet vračajo z novimi spoznanji.

Da, v Španiji lahko čutimo duh, kakršen je vladal v Angliji, ko so si sufražetke z dežniki borile za svoje pravice.

Rajši garam vse življenje, kot da se poročim s človekom, ki ga ne ljubim

V Madridu je bil nedavno kongres ženske kmečke mla-

dine. Dekleta so prišla iz severne in južne Španije. Govorila so različne dialekte, vendar njihove misli so bile enotne. »Me želimo, da se ravna s kmečko ženo lepo!« »Ali se ne?« je vprašala novinarka. »Ne,« je sledil

enoten odgovor: »Za večino od nas je še vedno edini izhod poroka.« Ali je mar to tako slab izhod? se je ponorčeval novinar. Naivno, a tudi napadalno je vzkliknila lepo raščena črnolaska: »Rajši garam na zemlji, kot da bi vse življenje živela z nekim zarobljenecem, ki ga ne ljubim, ampak mi je določen.« Nadaljevale so kar v zboru: »Želimo iste pravice kot moški, saj delamo tudi isto!« »Me smo samo delovna služinčad,« je vpadlo v besedo temnopolto dekle iz območja Sevillane. Sedaj plevemo ves dan na žitnih poljih. Vendar, težje nas še čaka. Žetev koruze in čičerke. Energično je dala malo, toda močno roko v bok: »Zakaj moramo delati taka dela? Zato, ker se nismo nič drugega izučile. Saj v našem kraju ni niti ene poklicne šole.« Drugo dekle je plaho nadaljevalo: »Me nimamo lepših stanovanj, nobene spremembe, nobene izobrazbe. Ne znamo se niti o zanimivih rečeh pogovarjati, zato zapravljamo prosti čas s čenčami.«

Življenje na vasi je težko in temno, podobno tistemu pred stoletji. Poraja pa se le nekaj svetlega: protest kmečkih žena in želja po drugačnem, lepšem in toplejšem življenju.

Mari, Carmen, Jose, Pedro

Tudi v dobro situiranih družinah zahtevajo dekleta več svobode, želijo biti samostojna. Hočejo študirati in si same služiti kruh. Včasih se ni spodobilo, da bi si ženska iz visokih krogov sama služila denar, to je bilo primerno le za uboga dekleta.

Španki starši pa imajo sedaj nekatere skrbi, ki jih prej niso poznali. Kar poglejmo: Mari-Carmen, mestno dekle, gre v kino, kavarno ali plesni lokal s komer ona želi. Enkrat jo po telefonu pokliče Pedro, drugič Jose, ali gre s prijateljico na popoldanski sprehod. (Nič več ne spremlja mladih deklet v črni oblečena starejša ženska, kakor je bil včasih v navadi). Mami nima več glavne besede pri izbiri ženina. Ostane ji le upanje, da bo hčerka sama pametno izbrala in da jo bo tako le spravila v zakonski stan. »Je pa le razlika med našimi dekleti in dekleti v inozemstvu,« je menil starejši Španec. »Naša dekleta so device, ko se poroče. Mladi pari se morajo najpozneje do 22. ure posloviti pred hišnimi vrati. Verjetno so pa tudi izjeme, a ne veliko,« je še dostavil.

čepav so se zakoni spremenili. Višja službena mesta so ostala v moških rokah; čeprav marsikatera ženska pri izpitih ali tekmovanjih dosežejo boljši intelektualni uspeh kot moški.

Samo 3 univerzitetne profesorice so v vsej Španiji in morda le nekaj več kot 500 zdravnic. Povsem prosto poklicno mesto izobraženi španski ženi je le učiteljsko in lekarnarsko. Marsikatera žena, ki je doštudirala farmacijo, si želi pridobiti svoje lekarno. Vendar, zato je treba lep kupček denarja.

V trgovinah, konfekciji in tekstilni industriji so zaposlene žene. Dva milijona in četrt je zaposlenih španskih žena.

Pojavljajo se novi poklici: televizijske napovedovalke ali air-hostess. Npr. air-hostess ima 30.000 pezov, to je pa že lepa plača (400.000 din). Seveda je število takih službenih mest omejeno in si jo dekleta pribore le z relacijo (po naše z VIP-veze in poznanstvom).

Občutka manjvrednosti se bodo morale iznebiti prav vse španske žene in vztrajno nadaljevati boj za pravo mesto v družbi čas pa bo tu tudi doprinesel svoj delež.

Priredila MOJCA GORJANC

Jugoslovanski kontrolni uslužbenec na carinarnici na Podkorenu pregleduje potni list in vstopno vizo angleškega državljana ob vstopu v Jugoslavijo

Obisk na obmejnem prehodu

Kolona se zmanjšuje

Kljub temu, da se je v zadnjih dneh precej ohladilo, ne bi mogli reči, da je turistične sezone konec. Na obmejnem prehodu na Podkorenskem sedlu smo videli še velik »živ-žav«. Res je, da jih mnogo več odhaja kot pa prihaja, vendar se tudi na avstrijski strani napravi večkrat kolona avtomobilov, ki čakajo na dovoljenje za vstop v Jugoslavijo.

»Potni list in vstopno vizo, prosim!« je dejal kolega s carinske kontrole. Dve stampiljki: eno v potni list in drugo na vstopno vizo. Vzel je spodnji odrezek vize in pregled je bil končan. Tako se opravlja pregled pri tujih turistih. Pri naših je pa malo drugače. Ti morajo poleg tega pregleda napraviti še carinsko prijavo (podpis predmetov, ki jih imajo s seboj in pridejo po predpisih v poštev za carinjenje) potem pa lahko tudi oni nadaljujejo pot. Na vprašanje, če vedno vse prijavijo, so mi dejali: »Da! Sicer pa izjema potrjuje pravilo. V letošnjem letu takih primerov še nismo imeli. Nekoč je bilo tega zelo veliko.

Nazaj v Celovec po vizo

Stop!

Tudi pri tako formalnem pregledu, kot sem ga preje omenil, se rado kaj »zatakne«. Ravno ta dan, ko sem obiskal kolega na naši meji, se je dogodil podoben primer.

Avstrijski državljan (bil je z zaročenko) je bil prepričan, da bo lahko vizo kupil na naši meji. Zato se je moral vrniti nazaj v Celovec na naše diplomatsko predstavništvo in jo tam kupiti. Malo neprijetno, vendar mu je uslužbenec carine zelo lepo objasnili. Mislil je, da jo lahko tako kot drugod kupi pri nas. Misliti se pravi nič vedeti!« pravi star pregovor. Kasneje sem zvedel, da bodo tudi pri nas od 1. oktobra do 31. aprila izdajali vize kar na meji in ne naša diplomatska predstavništva. V sezoni pa je to nemogoče, ker je preveč prehodov in bi morali turisti predolgo čakati na meji. Še tako včasih nastajajo po pet ali šest kilometrov dolge kolone za prgeled pri vstopu v Jugoslavijo. To se dogaja tudi v drugih državah. V glavni sezoni je bilo dnevno tudi po štiri tisoč prehodov dnevno.

Zakaj ni potrebno imeti vsem turistom viz?

V razgovoru s tovarišem Tonetom TURKOM sem zvedel, da ni potrebno vsem turistom imeti vstopno-izstopno vizo. Poleg tega pa tudi ni potrebno vsem plačati vize. Kajti viza stane dva dolarja.

Kolega Tone mi je dejal:

»Imamo tri vrste viz, ki jih uporabljajo turisti. Prvi so turisti, ki so za vize plačali dva dolarja t. j. 1500 dinarjev. Drugi imajo tako imenovane »GRATIS« vize. Te so po svoji obliki ne razlikujejo od prvih po ničemer drugim kot po tem, da so brezplačne. Zastoj jih dobijo zato, ker je med obema državama posebni sporazum o izmenjavi turistov. Tretja vrsta turistov pa viz sploh nima. Tudi pri teh je naša država napravila pred nedavnim posebnim sporazum o izmenjavi turistov.«

Povedal nam je tudi, da je bilo v letošnjem letu na prehodu največ Nemcev, potem so Avstrijci, Holandci, Skandinavci, Francozi in drugi.

700 tisoč in rezervacija

Težko je verjeti, da je naš turizem izgubil zaradi rezavracije skoraj 700 tisoč dinarjev. Verjetno se boste vprašali, kako?

Dva nemška državljana sta imela plačano rezervacijo (pokazala sta tudi vso potrebno dokumentacijo) v hotelu na otoku Korčula. Na prehodu v Jugoslavijo sta zamenjala denar za

okoli sedemsto tisoč dinarjev in se odpeljala na Korčulo. Ko sta prispela na Korčulo v hotel, sta bila nemalo presenečena. Povedali so jim, da nimajo mesta, ker so prišli drugi in so jim dali sobe, ki so bile rezervirane za njih. Zakaj so to napravili?, jim niso pojasnili. Odšla sta s Korčule. Vračala sta se skozi Podkoren in zopet zamenjala denar. Samo to pot dinarje za marke.

Bila sta užaljena.

Zakaj tudi ne?

s

Kljub temu, da se je vreme ohladilo, je na obmejnih prehodih dovolj turistov, ki prihajajo ali odhajajo iz Jugoslavije

Kaj bodo taki turisti sedaj pripovedovali svojim prijateljem in znancem, ko bodo prišli nazaj v Nemčijo? Dejala sta, da bodo to objavili v njihovem časopisu.

Vsekakor to ni propaganda za naš turizem! Še vedno se v našem turizmu pojavljajo take osnovne napake, ki bi jih lahko z malo truda odpravili.

Mnenje turistov o Jugoslaviji

Splošno vtis tujih turistov o Jugoslaviji in naših ljudeh je dober. Vendar pa imajo nekateri — in teh včasih ni malo — nekatere pripombe, ki bi jim bilo potrebno prisluhniti in se z njimi malo »pozabavati«.

Kar se tiče gostoljubnosti naših ljudi, se vsi pohvalijo. Saj to je tudi res. Nekoč so se vsi pritoževali zaradi carinskega postopka. Sedaj so to lepo uredili. Pokazale so se druge pomanjkljivosti, katere bi se dale z malo truda odpraviti.

Na obmejnem prehodu na Podkorenskem sedlu so brez prospektov. Edini prospekt, ki ga imajo, je prospekt hotel »Sion« iz Ljubljane. Tujci se zato opravičeno pritožujejo nad tem. Pravijo: »Če ga ne meji ne bomo dobili, kje naj ga potem dobimo?« Tamkajšnji uslužbenci pa so mi povedali, da so jih imeli vsega skupaj štirinajst dni. Večkrat so zanje zaprosili, vendar niso ničesar dobili. Pripombe padajo tudi na račun postrežbe in rezervacij, kar je včasih zelo pomankljivo.

Včasih bi morali pri nas mnogo bolj misliti tudi na investicije, ki so potrebne za turizem in ne samo za dohodek, ki ga moramo dobiti od turista.

Ali nam niste nič zamerili?

Spoznal sem ga na meji. Prisedel sem v njegov avto in se odpeljal v Ljubljano. Bil je iz Dortmundu. 25-letni strojni inženir, ki se je letos že tretjič odločil, da bo preživel svoj dopust v Jugoslaviji.

»Lepo je pri vas! Bled, Bohinj, Postojna in Jadrano, to so kraji, ki jih človek ne more vedno in povsod videti. Vendar moram pripomniti, da tega ne znate vedno do kraja izkoristiti. Po mnenju mnogih bi lahko Slovenija in Jadrano »živela izključno od turizma, kot npr. Švica. Sicer imate vsako leto precej novega, vendar gre to nekako počasi.«

Med vožnjo sva videla mnogo spomenikov ob cesti v spomin padlim borcem v NOB. Vprašal me je, zakaj so ti spomeniki, ker napis sam ni razumel. Malo v zadregi sem mu pojasnil, da je spomin na padle tovariše v NOB.

»Ali nam niste tega nič zamerili, ker nas vedno tako gostoljubno sprejmete?«

Pojasnil sem mu, da je to minilo (19 let) in da to nismo pozabili in tudi ne bomo, ker ne moremo vendar naš cilj je mir. Zato danes sprejmemo vsakogar ne glede na to, katere narodnosti je. Na moj odgovor je dejal:

»V Nemčiji se kaj takega verjetno ne bi dogodilo!«

Ko sva se zvečer v Kranju v kavarni Park poslovila, je še dodal: »Za izdelovanje cigaret in kuhanje črne kave ste pa pravi mojstri!«

JOZE JARC

Foto: FRANC PERDAN

KABINA

126

Alarm na parniku Durban Castle. Izginila je mlada angleška igralka Gay Gibson. Priče so izjavile, da so v njeni kabini videle ladijskega strežnika Jamesa Camba, znane ženskarja. Jo je on ubil? Kriminalisti so imeli nenavaden primer: umor brez trupla.

V noči, v kateri je izginila mlada igralka Gay Gibson, je bil parnik Durban Castle na poti iz Južne Ameriko v Anglijo. Ob 2.58 ponoči se je oglasil zvonec v kabini dežurnega strežnika, Stevilka-126-B, številka igralkine kabine je zasvetila. Mladi strežnik Steer se je takoj odzval. Zraven vrat kabine 126 sta svetili obe signalni luči, zelena in rdeča. Zelena je pomenila, da potnik želi strežnika, rdeča strežnico. Bilo je nenavadno, da sta sredi noči svetili obe. Strežnik je potrkal. Brez odgovora. Vrata niso bila zaklenjena. Odprl jih je samo za kakih 25 cm. Opazil je moški obraz, čokato postavlo v srajci s kratkimi rokavi in temnih hlačah. »Vse je v redu,« je rekel neznanec in vrata so se spet zaprla.

Steer ga je spoznal. Bil je strežnik James Camb.

V kabini 126 je potovala 21-letna angleška igralka Gay Gibson. Potnice so se rade zabavale z ladijsko posadko, kljub temu, da ji je bilo strogo prepovedano prebiti noč v njihovih kabinah. Vaba je bila močnejša kot strah pred odkritjem. Posadka je vedela, da je Camb ženskar. Toda, zakaj potem zvonec in luči? Steer je šel po tovariša Muraya. Prisluhnila sta; v kabini tišina. Stvar sta javila dežurnemu oficirju. Da Camb ne bi imel težav, sta rekla oficirju, da sta videla v igralkini kabini neznanca.

Oficir je odločil: »Ljubezersko življenje potnice je njihova stvar.« Strežnica Elisabetha Field je našla naslednje jutro kabino 126 prazno. Začela je iskati Gay Gibson, nihče je ni videl. Javila je kapitanu. Preiskali so ladjo, toda zaman.

Prejšnji večer je igralka plesala in spila dva ali tri gine. Deset minut pred eno ponoči je igralko pospremil Mr. Hopwood. Okoli črth jo je spet videl neki mornar, ko se je sprehajala po krovu. To je bilo vse, kar je zvedel kapitan. Ladja je naredila nekaj krogov. Po radiu so pozvali bližnje ladje, naj pazijo, če bi igralko našli v morju. Toda kapitan je vedel, da ima vse to le simboličen pomen. V tem delu morja je bilo namreč veliko morskih psov. Če je padla v morje, zanjo ni rešitve. Ob 11. uri je ladja opustila iskanje. Kmalu potem je nočni stražnik Steer povedal kapitanu, koga je videl v igralkini kabini. Poklical je Camba. Kapitan je opazil, da ima Camb bel jackett z dolgimi rokavi, namesto predpisane srajce s kratkimi rokavi.

STREŽNIK CAMB Camb je bil star 31 let in zelo privlačen. Rekel je, da ni prestopil praga kabine 126, da je spal.

OSUMLJEN UMORA Spregovorila je posadka in opisala Cambov značaj. Rad je nadlegoval potnice. Nekoč je vdrl v neko kabino, potnica se ga je s silo otresla. Drugič spet je napadel neko potnico, ko se je hotela preobleči. Potnice tega niso prijavile, ker so se hotele izogniti škandalu.

Sum se je povečal, ko je strežnica povedala kapitanu, da je v zadnjih dneh večkrat videla Camba, ko je nosil igralki v kabino čaj, čeprav mu je bilo prepovedano. Strežnica ga je opozorila. Camb ji je odvrnil: »Igralkina nedolžnost je šla že zdavnaj k vragu. Pričakuje otroka.«

Camb se je torej javil kapitanu v nepredpisani obleki. Ali ga je igralka pri obrambi ranila po rokavi in ima zato jackett z dolgimi rokavi. Kapitan je ukazal ladijskemu zdravniku, naj Camba preišče. Camb je protestiral, toda moral se je vdati. Zdravnik je odkril na desni roki precej globoke rane od nohtov.

Po radiu so obvestili policijo. Ko je ladja pristala v Southamptonu, sta prišla na ladjo kriminalista Quinlan in Plumley. Plumley je zaskočil posadko. Quinlan pa je šel s strežnico v igralkino kabino. Na rjuhi je zagledal madeže, najbrž od krvi in na notranji strani vrat je odkril odtis velike roke.

Strežnica je pripomnila, da pogreša dve igralkini stvari: haljo in črno pižamo. Quinlan je vzel posteljno perilo in še nekaj drugih igralkinih predmetov. Poklical je električarja, naj pregleda zvonec. Bil je v redu. Torej je bilo nemogoče, da bi se zaradi tehnične napake sprožil sam.

Camb je še vedno energično tajil, da bi bil v igralkini kabini. Kriminalista sta ga odpeljala v Southampton. Tu je prevzel primer podčastnik Gibbons. Cambu so vzeli prstne odtise. Ze po nekaj urah so ugotovili: odtis na notranji strani kabininih vrat je bil brez dvoma odtis Cambove desne roke. Odtise so našli še ob postelji in na oknu.

NOČ V KABINI 126

Gibbons je pokazal Cambu prstne odtise. »Ali boste še lagali, da niste bili okoli 3. ure ponoči v igralkini kabini?«

»Dobro, povedal bom, kaj se je zgodilo, pa čeprav bom ob kariero.«

To je bila njegova izpoved.

Večkrat je bil v kabini potnik, ki so iskale nežnosti. Z Gay Gibson se je seznanil že naslednji dan. Pripovedovala mu je, da je zaljubljena v nekega poročenega in pričakuje od njega otroka.

Camb se je potem še večkrat pomenkoval z njo in ugotovil, da je bila »nevrotična«. 17. oktobra zvečer ji je predlagal, da bi ji prinesel ponoči v njeno kabino rum in limonado. »In mogoče še kaj več...«

Igralka mu je odgovorila: »Naredite, kakor hočete.«

Ob dveh je šel Camb k njej. Vrata niso bila zaklenjena. Gay Gibson je ležala na postelji. Vsedel se je na rob postelje, ona pa je pila rum. Ko sta se razgovarjala, je Camb opazil, da ima igralka samo haljo. Poljubil jo je in strastno mu je vrnila poljube. Nenadoma je njeno telo odrevenelo. Njeni nohti so se zagreblili v njegovo roko. Na njenih ustnicah se je pojavila krvava pena.

Poskusil je z umetnim dihanjem; 15 ali 20 minut. — Medtem je prišel strežnik Steer. — Bila je mrtva. Postal je paničen. Trupla se je moral znebiti. Mislili naj bi, da je naredila samomor. Odprl je okno in spustil truplo v morje. Zbežal je iz kabine.

KJE JE IGRALKINA ČRNA PIZAMA?

»Nisem je ubil. Moja napaka je bila, da sem hotel prikriti to, kar se je resnično zgodilo,« je trdil Camb. Gibbons ga je molče poslušal, potem mu je postavil nekaj vprašanj. Hotel je vedeti, na kakšen način se je sprožil zvonec. Camb mu ni mogel odgovoriti.

»Ali ni imela Gay Gibson pod njenim plaščem črne spalne obleke?« »Ne!«

»In tudi v kabini niste nikjer opazili črne pižame?« ga je vprašal Gibbons. Zopet Cambov odgovor: »Nikjer!«

Gibbons je poslal nekaj stvari v preiskavo v laboratorije Scotland Yarda. Medicinsko preiskavo je prevzel Mathewson Webster.

Gibbons je menil, da Camb laže pri dveh točkah:

1. Camb ni pojasnil, kako se je sprožil zvonec. Gumb za zvonec je bil na takem mestu, da je bilo nemogoče, da bi igralka nanj pritisnila slučajno in nehote. Verjetno je pritisnila nanj, da bi poklicala pomoč, ko je postal Camb vsiljiv. Najbrž je tudi kričala. Camb jo je zato pričel daviti in jo pri tem ubil.

2. Camb ni vedel, kje je bila črna pižama, ki jo je Gay Gibson verjetno imela pod haljo. To kaže, da ni hotela ustreči njegovim željam. Ko jo je zadavil, mu ni prišlo na misel, da bi ji slekel haljo in zato ni vedel, kje je pižama.

Dva dni pozneje, 27. oktobra, je profesor dobil izvide policijskega laboratorija.

Scotland Yard je ugotovil naslednje:

Na rjuhi sta bila dva krvava madeža, krvne skupine O. Camb je imel skupino A. Madeži so torej od Gay Gibson. V krvi so našli delce črtala, ki ga je uporabljala Gay Gibson.

Priredil U. Z.
(Nadaljevanje prihodnjič)

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 12. SEPTEMBRA DO 18. SEPTEMBRA

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30.

SOBOTA — 12. septembra

7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Od zamišljenih do šaljivih — 8.25 Iz koncertov in simfonij — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Glasbena igra za otroke — 9.40 Sovjetska vokalna in instrumentalna glasba — 10.15 Moderni plesni ritmi — 10.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahek opoldanski koncert — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Mali glasbeni mozaik — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v živo — 17.35 Vedri uvodni takti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Dve veliki sceni iz opere Pikova dama — 18.45 Novo v znanosti — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Lepe melodije — 20.30 Sobotni večeri v naših krajih — 21.15 Plesni zvoki — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Nočni akordi

NEDELJA — 13. septembra

7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.40 Anderse nove pravljice za klavir — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 10.00 Še pomnite, tovariši — 10.30 Pesmi borbe in dela — 10.50 Deset minut z orkestrom Carmen Dragen — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Vedre melodije z velikimi zabavnimi orkestri — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 S poti po slovanskih deželah — 15.05 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Karneval — radijska priredba — 21.00 Melodije v izložbenem oknu — 22.10 Godala v noči — 23.05 Nočni koncert starejše slovenske vokalne glasbe

PONEDELJEK — 14. septembra

7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Polke in valčki domačih vižarjev — 8.30 Na obisku pri madžarskih in bolgarskih izvajalcih zabavne glasbe — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.10 Otroške pesmi — 9.25 Med popularnimi domačimi partiturami — 10.15 Dvajset minut Chopinove glasbe — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15

Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Mali glasbeni mozaik — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Trio Avgusta Senka in ansambel Mihe Dovžana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zvočni razgledi — 18.45 Na mednarodnih križpotjih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Revija slovenskih izvajalcev zabavne glasbe — 20.50 Z letošnjega Komornega orkestra RTV Zagreb — 22.10 S popevkami po svetu — 22.50 Literarni nočno — 23.05 Po svetu jazza

TOREK — 15. septembra

7.15 Lahka koncertna glasba — 8.05 Jugoslovanski pevci popevk — 8.30 Slovenske narodne pesmi — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Vesele otroške pesmi — 9.40 Dvajset minut z majhnimi zabavnimi ansambli — 10.15 Z opernimi pevci po svetu — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Češka romunska in bolgarska zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Ognjemet — 14.50 Zvoki kitar — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V tork na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z orkestri zabavne glasbe — 18.00 Aktualnosti doma in po svetu — 18.10 Koncert po željah poslušalcev — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Glasba francoskega preroda — 20.20 Radijska igra — 21.18 Nokturno, romanca in idila — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Nočni koncert

SREDA — 16. septembra

7.15 Narodni in domači zvoki — 8.05 Plesni orkester Karel Vlach — 8.25 Pesmi in plesi za našo domovino — 8.55 Pisani svet pravljic in zgodb — 9.10 Slovenski pevci zabavne glasbe — 10.15 V tričetrtinskem taktu — 10.30 Človek in zdravje — 10.40 Med domačimi in tujimi skladatelji — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Baletna suita — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Ko-

morni zbor RTV Ljubljana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z našimi solisti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Iz fonoteke radia Koper — 18.45 Kulturna transverzala — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Iz naših studiov — 20.35 Glasbena drama Tristan in Izolda — 22.10 Plesna glasba — 22.50 Literarni nočno — 23.05 Melodije za lahko noč

ČETRTEK — 17. sept.

7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Pojo mali vokalni ansambli — 8.25 Madžarski orkestri in solisti zabavne glasbe — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Veseli pozdravi — 9.40 Variacije na stare norveške romance — 10.15 Z domačih opernih odrov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Jugoslovanski pevci popevk — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni mozaik — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Znanstvene skladbe v raznih zasedbah — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi po glasbenih galerijah — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Turistična oddaja — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Večer umetniške besede — 21.40 Serenada za godalni orkester — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — 23.05 Glasbeni barok

PETEK — 18. septembra

7.15 Od uverture do finala — 8.05 Majhni zabavni ansambli — 8.30 Po skladateljevem albumu Lucijana Marrije Škerjanca — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Slovenski pevci zabavne glasbe — 10.15 Igrajo pihalne godbe — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Iz vlog naših opernih pevcev — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Poje mladinski zbor iz Holandije, Estonije in Rusije — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi s pevci zabavne glasbe — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Promenadni koncert — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Trideset minut v studiu 14 — 20.30 Italijanske narodne in umetne pesmi — 20.50 Arena za virtuoze — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Plesna glasba — 22.50 Literarni nočno — 23.05 Obrazj iz sodobne romunske, madžarske in bolgarske glasbe

K I N O

Kranj »CENTER«

12. septembra amer. barv. VV film DREVO ZA OBE-SANJE ob 16., 18. in 20. uri, premiera amer. barv. CS filma PLAMENEC ZVEZDA ob 22. uri

13. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 13. uri, franc. barv. CS film CARTOUCHE ob 15., 17. in 19. uri, premiera ital. francoskega CS filma BOCCACCIO 70 ob 21. uri

14. septembra ital. franc. barv. film BOCCACCIO 70 ob 16. in 19.15 uri

15. septembra ital. franc. barv. film BOCCACCIO 70 ob 16. in 19.15 uri

16. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. 18. in 20. uri

17. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16., 18. in 20. uri

18. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

19. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

20. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

21. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

22. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

23. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

24. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

25. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

26. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

27. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

28. septembra amer. barv. CS film PLAMENEC ZVEZDA ob 16. in 19.15 uri

12. septembra ital. franc. barv. CS film MONGOLI ob 20. uri

13. septembra angl. zab. film DOKTOR IN LJUBEZEN ob 17. in 19. uri

Jesenice »RADIO«

12. do 13. sept. franc. ital. barv. CS film TRIJE MUSKETIRJI II. DEL

14. septembra amer. barv. CS film SERENADA VELIKE LJUBEZNI

Jesenice »PLAVŽ«

12. do 13. sept. ruski film OPTIMISTIČNA TRAGEDIJA

14. do 15. sept. franc. ital. barv. film TRIJE MUSKETIRJI II. DEL

17. do 18. sept. franc. film ROBERTO LA ROCCA

Zirovnica

12. septembra ruski barv. film SPRETNA POTEZA

13. septembra amer. barv. CS film DAJ DA SE LJUBIMO

16. septembra franc. ital. barv. CS film TRIJE MUSKETIRJI II. DEL

Dovje-Mojstrana

12. septembra amer. barv. CS film DAJ DA SE LJUBIMO

13. septembra ruski barv. film SPRETNA POTEZA

17. septembra franc. ital. barv. film TRIJE MUSKETIRJI II. DEL

Koroška Bela

12. septembra francoski film ROBERTO LA ROCCA

13. septembra franc. ital. barv. CS film TRIJE MUSKETIRJI II. DEL

14. septembra ruski film OPTIMISTIČNA TRAGEDIJA

Kranjska gora

12. septembra franc. ital. barv. CS film TRIJE MUSKETIRJI I. DEL

13. septembra francoski film ROBERTO LA ROCCA

17. septembra ruski film OPTIMISTIČNA TRAGEDIJA

Radovljica

12. septembra španski barv. film PRISEL JE ANGEL ob 20. uri

12. septembra angleški barv. film DOKTOR IN LJUBEZEN ob 18. uri

13. septembra ital. franc. barv. CS film MONGOLI ob 16. in 20. uri

13. septembra špan. barv. film PRISEL JE ANGEL ob 18. uri in 10. uri dop.

15. septembra nemški film GÖRINGOV SOLSKI PRIJATELJ ob 20. uri

16. septembra nemški film GÖRINGOV SOLSKI PRIJATELJ ob 18. in 20. uri

17. septembra franc. barv. film PRIVATNO ŽIVLJENJE ob 20. uri

18. septembra franc. barv. CS film BALET PARIZA ob 20. uri

Za pekel so nastopili sušni časi. Rdeča črta na grafikonu v pisarni generalnega direktorja Belcebuba, ki je predstavljala pridobivanje grešnih duš, je iz dneva v dan strmo padala. Ne da bi to pomenilo, da človeštvo manj greši! Nasprotno, ljudje niso bili še nikoli tako malo pobožni in bogoboječji, toda za svoje grehe so se že na zemlji dovolj pokorili. Sobotne hajke za kruhom, jesenske dirke za kurivom in ozimnico, dopustniške potovanja na slani Jadran z ječecimi avtobusi in mrgolečimi ladjami Jadrolinije so odtehtala še tako hude vice, in duše razvrtnih zemljanov so po smrti detergentno bele poletele naravnost v nebo. To je dalo peklenskimi strokovnjakom za organizacijo in psihologijo dela seveda misliti in ker so bili plačani po učinku, so naposled izdelali nekaj novih, sodobnejših prijemov, s katerimi naj bi dvignili rahitično proizvodnjo. Organiziran je bil dvotedenski seminar, na katerem so hudiče seznanili z novimi metodami dela, nakar so peklenščki le še dvignili potne naloge in se razkropili po svetu, da v praksi preizkusijo svoje novo znanje.

Najprej se je v nekem dnevniku pojavil oglas s sledečo vsebino: **Spoštovani občani! Poizkusite svojo srečo!! Če ne boste odgovorili na katerokoli vprašanje, ki mi ga bo ste blagovolili zastaviti, vam v dveh**

PEKLENSKA

se, kakor je gornje besedilo. Tudi odziv je bil precejšen, največ mu je seveda botroval firbec in dejstvo, da je v kulturnem in športnem življenju mesta že nekaj časa vladalo mrtvilo kategorije A. Kandidati za fičkovega elegantnega brata so si kar podajali kljuko usodne hotelske sobe in naval je postal sčasoma tolikšen, da je moral Lucifer brzojaviti v pekel po tajnico in elektronski računalnik.

Menda ni treba omenjati, da je z nadnaravnim znanjem oboroženi vrag gladko odgovoril na vsako vprašanje in si zadovoljen mel kremplje ob misli na masno provizijo, ki se mu je obetala od uspešno sklenjenih pogodb s trapastimi zemljani. Takole nekako mu je teknel posel:

»Imamo tri sesalnike za prah,« se mu reži z motoritism okuženi občan št. 1, »od katerih je eden poln smeti, dva sta pa prazna in čista. Seveda je mogoče z enim od praznih sesalnikov izsesati smeti iz polnega sesalnika in ga izprazniti. Toda s tem smo napolnili sesalnik, ki je bil doslej prazen in smo na istem: imamo dva prazna in enega polnega. Moje vprašanje se glasi: kako naj manipuliramo z našimi tremi sesalniki, da bodo ob koncu

je težka, toda izvedljiva!« resno odgovori. »Gre za enega od osnovnih zakonov tako imenovane višje matematike kozmičnih zaporedij, ki je zemljani še niste odkrili. Sesati je treba v naslednjem vrstnem redu: s sesalnikom A sesalnik B, nato s sestalnikom C sesalnik A, dalje...

In ko je zmedeni občan št. 1 poskusil je ostrmel: niti v enem sesalniku ni po končani operaciji ostalo eno samo samcato zrnce prahu! Adijo limuzina in rajsko življenje!

Pride občan št. 2: »Naj bom kratek!« pravi s posmehom. »Kako naj pretočim vodo iz polne dvolitrske steklenice v enolitrsko, ne da bi mi v večji steklenici ostala ena sama kapljica? Seveda je pogoj, da ne smem niti požirka popiti niti ga zliti po tleh: oba litra morata v prazno steklenico!«

Hudič se je nasmehnil. »Iznajdljivo!« je rekel. »Toda peklenška znanost je tudi ta oreh že strla. Uporabiti morava štiridimenzionalni zakon o pretvarjanju votlih mer. Takole...«

In z mirno roko je preliil tekočino iz polne dvolitrske steklenice v manjšo, ne da bi mu kaj ostalo ali steklo mimo. Peš in z zastavljeno dušo je občan št. 2 nadaljeval svojo življenjsko pot.

tronski računalnik, izginil je zajeten arhiv s skrbno sestavljenimi pogodbami. Ostal je le občan št. 3, ki je s svojim vprašanjem ugnal peklenško znanost v kozji rog.

Lucifer se je držal določil pogodbe: čez dva dni je domiselni občan št. 3 prejel iz Kragujevca sporočilo, naj pride prevzet že plačani Fiat

1300. Ko ga je srečen in zadovoljen vozil proti domu, mu je kar naprej prihajalo na misel njegovo vprašanje, ki mu sam hudič ni vedel odgovora:

Kako naj se preživi star, zgaran človek, ki nima razen povprečne jugoslovske pokojnine nobenih drugih dohodkov?

Čuk v tranzistorju

Televizija

SREDA — 16. septembra

SOBOTA — 12. septembra

RTV Ljubljana 19.15 Objava dnevnega sporeda — 19.17 Kaj bo prihodnji teden na sporedu — 19.32 Serijski film za otroke — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana 20.30 Cik-cak — RTV Beograd 20.45 Ogledalo državljana Pokornega — RTV Ljubljana 21.45 Dick Powell vam predstavlja — 22.35 Poročila

RTV Zagreb 17.10 Angleščina — RTV Ljubljana 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — RTV Zagreb 19.30 Za poletne počitnice — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Zagreb 20.30 Propagandna oddaja — RTV Ljubljana 20.45 Spree City Stompers — glasbena oddaja — RTV Zagreb 21.20 Po Jugoslaviji — 21.50 Včeraj, danes, jutri

ČETRTEK — 17. sept.

NEDELJA — 13. septembra

RTV Ljubljana 9.30 Deček iz cirkusa — film — RTV Zagreb 10.00 Kmetijska oddaja — 16.00 Športno popoldne 18.30 TV biro — RTV Ljubljana 19.05 87. policijska postaja — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — 20.45 Reportaža o tobačni tovarni v Nišu — 21.00 Zabavno-glasbena oddaja — RTV Ljubljana 22.00 Jazz na ekranu — 22.30 Poročila

RTV Zagreb 10.00 TV v šoli — RTV Beograd 11.00 Francozi v naši hiši — RTV Zagreb 18.50 TV biro — RTV Ljubljana 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — 19.30 S kamerom po Afriki — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Zagreb 20.30 Mrtva črpan — prenos — 21.30 Sprehod po velesejmu — 21.45 Turizem — 22.15 Včeraj, danes, jutri

PONEDELJEK — 14. septembra

RTV Ljubljana 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — 19.30 Britanska enciklopedija — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — 20.30 Tedenski športni pregled — RTV Zagreb 21.00 Sprehod po velesejmu — RTV Ljubljana 21.10 Potni list za Pilmico — angleški film — 22.40 Poročila

PETEK — 18. septembra

RTV Zagreb 17.10 Angleščina — 17.40 TV v šoli — 18.50 TV biro — RTV Ljubljana 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — RTV Beograd 19.30 Reportaža s hipodroma — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Propagandna oddaja — 20.45 Studio 13 — kulturni pregled — RTV Zagreb 21.45 Včeraj, danes, jutri

ZGODBA

dneh zastoj preskrbim nov Fiat 1300!!! V nasprotnem primeru je vaša duša moja!!! Sprejemam vsak dan od 7. do 13. ure v svoji sobi hotela »Zirafa«. Se priporoča Lucifer.

Oglas je bil torej objavljen, saj naši socialistični listi objavljajo še dosti manj socialistične reklame in ogla-

vsi trije prazni in čisti? Pogoj je seveda, da pri tem uporabljamo samo omenjene tri sesalnike in nikakršnih krtač, cunj in drugih pripomočkov. No, tovariš Lucifer, bo šlo?»

Prebrisan državljan se že vidi za volanom bleščečega Fiat 1300, toda Lucifer se niti za hip ne zmede. »Naloga

Nato, ko je že vse kazalo, da bo Lucifer nemoteno lovil na limanice, dokler ne bo rotil na višje, je nekega dne v njegovi sobi strahovito počilo, zasmrde'lo je po žveplju in ko se je rumeni dim razkidal, ni bilo po služabniku teme ne duha ne sluha. Izginila je tudi njegova tajnica, izginil je elek-

V bolivijske Ande

(Nadaljevanje z 2. strani)

kamionom po nas, vendar zaman. Naš vzpon na Huayna Potosi se je namreč zavlekel za en dan. Prišla sta, da nas pospremita v skupino Condoriri. Popoldne je ponovno kamion tu. Spustimo se nazaj do naselja Milluni, nato krenemo na desno. Ves čas vožnje se pred nami ponosno dviga Huayna Potosi s svojo divjo steno in konicastim vrhom. Ozka cesta se v ostrih zavojih dvigne celo na 5000 m in pri vsem tem samo lahko občudujemo izredno spretnost šoferja, kajti kaj drugega nam niti ne preostane! Po skoraj neverjetni vožnji srečno prispemo v dolino, ki pelje pod skupino Condoriri in kjer se konča »cesta«. Našim spremljevalcem in šoferju se oddolžimo s slivovko in cigaretami. Vsak si je to zaslužil po svoji! Tik ob vodi na višini 4300 m postavimo taborišče.

Zjutraj nam prvi pogledi uidejo proti Condoririju. Nekoliko višje nad taboriščem se po-

kaže v vsej svoji veličini: glava — glavni vrh — in obe krili — stranska, nekoliko nižja vrhova. Ni potrebno dosti fantazije, da si človek ustvari sliko kondorja z razprostrtimi krili! Sicer pa dan posvetimo počitku, ki smo ga kar potrebni. Že od prejšnje ture je koža na obrazih ožgana od sonca, ustnice zabrekle in razpokane, veke zatečene. Z mimoidočim Indijancem se pogodimo za prenos prtljage do eno uro oddaljenega jezera, kjer pod samim vnožjem Condoririja kanimo postaviti naše drugo bazno taborišče. Dan izrabimo tudi za ogled okolice, kjer se pasejo številne ovce in lame ter nekaj konjičev in govdi. Tu in tam je iz kamna zgrajen, komaj kakšna dva kvadratna metra velik, z rušo pokrit pastirski stan, katerega oddaja kamnita, na več predelov razdeljena ograda. Višje gori ob vodi, kjer je nekoliko jezera in so tla močvirnata, opazimo polno močvirniš-pit.

Zjutraj, ko sonce prvič oplazi s svojimi žarki taborišče, je Indijanec že tu s svojimi tremi konjiči. Menda je bil že prej tu in čakal v spoštljivi razdalji, da se »senores« blagovolijo zbuditi. Požrtvovalno sam nosi preko mrzlega potoka težke vreče do močno plašljivih konjičev, ki jih je prej spretno privezal kar k šopom trave. Kar precej truda ga stane, da naloži prvi tovor. Tine in Lojz iz Celja gresta prva z njim na pot. Ostali pripravljamo tovor za naslednjo nošnjo. Vmes si privoščim pravo visokogorsko kopel v bližnjem tolmunu. Kako je bila voda hladna, niti ne govorim! Menda bo dovolj, če povem, da mi je od samega sklepetanja čeljusti postalo toplo! Vseeno pa je bil občutek kopeli navdve prijeten.

Pri naslednji nošnji je naš Indijanec dobil pomočnika. Ker je uvidel, da je robe le preveč, da bi jo znosil v enem dnevu, je pripeljal še neko Indijanko s svojim konjičem. Toda vkljub štirim konjskim silam zvečer ostane še za dve nošnji. K sreči nismo podrli enega šotora in tako nam je preostalo trem prihranjeno delo. Po dolgem času zvečer vrzemo tarok.

4. avgusta postavimo ob jezeru Condoriri na višini 4550 m drugo bazno taborišče.

Dr. IVO VALIC